

ВСЕУКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ НАУК

ЗВІДОМЛЕННЯ ЗА 1921 РІК

ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ
БЕРЛІН 1923

ВСЕУКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ НАУК

ЗВІДОМЛЕННЯ ЗА 1921 РІК

ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ
БЕРЛІН 1923

Всеукраїнська Академія Наук.

Звідомлення за 1921 рік.

I.

Вступні уваги.

З кінцем 1921 року Всеукраїнська Академія Наук вступила в четвертий рік свого існування.

З наукового погляду минулий 1921 рік був для Академії Наук, при всіх несприятливих умовах, дуже добрий. Навіть, більше скажемо, щасливий. Бо коли ми подивимося, що саме зробила торік Академія для науки (а сьогоднішнє звідомлення дає легку спромогу на це подивитися), то ми побачимо, що Академія зробила справді дуже й дуже багато тай розпросторила свою працю і завглибшки і завширшки. Тільки-ж, коли ми подивимося на матеріяльне становище співробітників Академії та її установ, то не доберемо навіть відповідного слова, щоб схарактеризувати минулий злоповісний рік 1921-й: «надзвичайно важкий», «катастрофічний» — це все будуть слабенькі ще терміни. Досі в історії Всеукраїнської Академії Наук за найгіршу добу вважався період денікинської окупації в Києві 1919 року. Денікинці хтіли зовсім зачинити Українську Академію Наук, тай аж чотири місяці жаден із співробітників Академії не здобував платні. Минулого 1921 року ніхто не думав зачиняти Академії; навпаки, центральна верховна радянська влада України ставилась до Академії аж надто прихильно: вона перейменувала її з Української на Всеукраїнську, вона видавала декрети про найкраще матеріяльне забезпечення для Академії, вона асигнувала для Академії широкі кредити. Та в Києві, далеко од харківського адміністраційного центру, державна скарбниця хронічно страждала на брак грошових знаків, і декрети, проголошені з Харкова, фактично не могли здійснитися. Розкладка («разверстка») тая, що одбувалася в губерніяльному фінансовому відділі, кожного разу, як привозилася до Києва нова партія грошей, бувала дуже нещаслива для такої негуберніяльної загально-державної установи, якою являється Академія Наук. На Академію видавалися з київської скарбниці смішно-маленькі

суми. Через те співробітники Академії не тільки не могли здобути свою платню в повному розмірі, ба попросту не здобували по скількись місяців таки нічогісінько. І от за всеньку другу половину минулого 1921 року, з червня до кінця грудня, тоб-то не чотири вже місяці, як було воно за часів денікинщини, а цілих шестеро місяців підряд ані копійки не було співробітникам Академії виплачено, ані ординарним академікам, ані найдрібнішим служникам. Вже як настав новий 1922 рік, то хоч не всю, а деяку частину платні за ті шестеро місяців минулого року співробітники Академії таки здобули, тільки-ж вартість тієї платні сталася, можна сказати, вже ніяка, бо ціна радянському карбованцеві різко впала. Як що комусь належалося за липень, напр. 30 000 крб., то коли-б він здобув тії свої 30 000 крб. своєчасно в липні таки, він міг-би собі купувати тоді мало не що дня по хунту хліба, бо хліб коштував у липні з 1000 крб. за хунт. А коли співробітникові видано було належні йому тії липневі 30 000 крб. вже аж у січні чи в лютому 1922 р., то він зміг покупити собі хліба хіба лиш на одну-однісіньку днину, бо ціна за хунт хліба тепер не 1000 крб., як було в липні, а 33 000 крб.: місячної платні не стане людині вже й на хунт хліба.

Як назвати таке становище матеріяльне? «Катастрофічним?» Ні, замість цього грецького терміна, треба мабуть пошукати чи то знов у грецькій мові, чи вже в котрійсь инакшій мові якогось слова сильнішого.

Не можна однак не зазначити, що ця торішня матеріяльна скрута була доброю спробою для Всеукраїнської Академії Наук, бо виявила величезну, непохитну її життєвість. Правда, нижчі службовці та технічний канцелярський персонал розбігавсь тай розбігавсь, бо не можуть бідні люди цієї ненаукової категорії безплатно служити пів року. Не раз траплялося, що не було бухгалтера чи рахівника, щоб скласти для Харкова відомість про ті гроші, які не виплачуються Академії, не було й друкарщиці, щоб переписати чи тую відомість чи якийсь негайний офіційний папірець. Це так. Тільки-ж наукові співробітники не кидали праці. Чи мерзнучи в холодних академічних приміщеннях, чи мерзнучи вдома, вони — холодні й голодні — провадили й далі свою академічну роботу, і результати наукової роботи за 1921 рік — аж надто показні.

Дуже характерна річ, що, не вважаючи на страшенну матеріяльну скруту Академії Наук, до неї не перестають добровільно прилучатися, цілою низкою, всякі наукові установи м. Києва. І коли-б Академія була-б зважилася задовольняти бажання геть усіх тих наукових товариств та установ, котрі хтять увійти в склад академічних, то вона незабаром була-б почала аж страждати од своєї надмірної великості, і довелося-би їй сказати словами Салюстієвими: *imperium nostrum magnitudine sua laborat*. Дуже, приміром, бажали торік з'єдна-

тися з Академією Наук Педологічний Інститут, потім Археологічний Інститут, але довелося Академії Наук одмовитися од них, бо їхнє органічне прилучення сильно було-б ускладнило академічну діяльність. Із великих, але не таких складних і громіздких інституцій, котрі торік прилучилися до Академії Наук, варто згадати хоч отакі три: а) відомий «Центральний Архив давніх актів», б) високо-заслужену «Комісією для розбору давніх актів» (що існує більш як три четвертини століття і повидавала багацько томів «Архива Юго-Западной Росції»), вона зіллялася тепер з Археографічною Комісією Академії Наук, в) ще більш заслужене «Общество Нестора Лѣтописца», що теж само забажало зіллятися з Академією Наук. Самий той факт, що до Української Академії Наук прилучаються товариства виразно російського характеру, яскраво свідчить про те, що ніякогісінького українського шовінізму ніхто в нашій Академії не знає й не добачає. Всі вірять в її наукову об'єктивність, і варто тут згадати, що до Української Академії Наук хтіло торік здати свою книгозбірню навіть «Свято-Владимірское Братство» (установа виразно анти-українського характеру в своїй минувшині). Академії Наук довелося од тієї книгозбірні одмовитись, бо вона — не академічно-наукового змісту.

Прилучилося торік до Академії Наук і «Українське Наукове Товариство», але це сталося швидче з неволі, ніж з волі, бо Народній Комісаріят Освіти одмовивсь давати Українському Науковому Товариству субсидію й порадив зіллятися з Академією Наук. Таку саму пораду дав він і самій Академії. Правду кажучи, всіх видатніших співробітників Наукового Товариства давно вже Академія Наук попритягала була в свої лави і, ще минулими роками, подавала їм у себе посади; і варто було-б, щоб обидві інституції, хоч і споріднені через однаковий персональний склад співробітників, жили і далі будь-що-будь кожна своїм окремих, самостійним життям, одна — як офіційна державна Академія, друга — як вільна наукова спілка. Для інтересів науки це мабуть чи не було-б краще. Та сталося так, як порадив Народній Комісаріят Освіти. Що для Наукового Товариства таке злиття явилось втратою своєї самостійности, це ясно, бо провід перейшов до Академії. Але ж Академію Наук це сполучення дуже сильно підрізало, — підрізало матеріяльно. Само собою розуміється, що на думці ми маємо не такі витрати, як напр. оплачування засідань секцій. Правда, в Науковому Товаристві гроші платилися за кожне засідання лиш секретареві, а, як попереходили ті самі секції (більш, як два десятки) до Академії, то за кожне засідання тепер визначається плата ще й голові, і секретареві і референтам, чи двое їх буде тих референтів, чи троє, чи скільки там. Таким чином, Академія асигнує на секції б. Наукового Товариства в чотирі рази більше, ніж було асигнувало Наукове Т-во. Тільки-ж такі витрати не можуть грати ролі, тим

більше, що досі фактично, через відсутність грошей, вони їй не виплачувалися, а залишалися боргом на Академії. Гірше потерпіла Академія Наук через те, що в кінці 1921 року вийшов од верховної влади наказ про обов'язкове вкорочення штатів. І от Академія Наук, щоб зарезервувати аж 50 посад для новоприлучених установ бывшего Наукового Товариства, мусіла для джентельменства в науці безпощадно врізати свої власні давні, осівні установи, переводити їх із штатних у нештатні, ба навіть і цілком покасувала декотрі зпоміж них, аби забезпечити тій 50 посад для тих співробітників Наукового Товариства, котрі до 1921 року ще не мали штатної посади в Академії.

Давнє Українське Наукове Товариство мало свою власну друкарню. Здавалось би, що з цього боку Академія багачко виграла насправжки, бо новоприлучена друкарня могла б нарешті дати спромогу для Академії Наук друкувати свої численні праці, що од них аж ламаються полиці в архіві Академії Наук. Дійсність показала не те. Київський «Поліграф», в особі свого голови, т. Паргаманіка, чисто все зробив, аби не дозволити Академії Наук надрукувати будь-що. Друкарню б. Наукового Товариства т. Паргаманік держав під печатками і нікого туди не пускав. Одчинити друкарню для академічної роботи він одмовивсь, заявляючи, що ніби приміщення тієї друкарні абсолютно негігієнічне. Так-от тая друкарня і зосталася для Академії мертвою.

Вдалася Академія до Харкова з клопотанням, щоб їй дано було змогу друкувати свої праці в бувшій лаврській печатні, добре пристосованій для наукових видань. Учені співробітники Академії Наук сами готові були власноручно і набирати і друкувати — аби друкарню їй дано. З Харкова — він до Академії ставивсь раз-у-раз прихильно — приходило до Києва скількись наказів, щоб Поліграф тую друкарню таки Академії передав. Та т. Паргаманік абсолютно не хотів виконувати наказів з центру, провадив затяжне обструкційне відписування в цій справі, і лаврська друкарня так і не перейшла до Академії. Воно, правда, наприкінці 1921 р. т. Паргаманіка, що не самій Академії дозволити, ба й усім видавництвам у Києві добре за шкуру сала залляв, нарешті скинуто з посади. Але тимчасом лаврську друкарню включено в т. зв. державний «трест», і от знов, через нову причину, не стало змоги передати лаврську печатню до Академії Наук. Звичайно, Академія од цієї справи не одкинеться і не перестане клопотатися перед Харковом про власну друкарню, бо відома-ж річ: котрі наукові праці не бачуть світа своєчасно, вони звичайно тратять більш як половину своєї наукової вартости. Та поки-що, нема в Академії Наук своєї друкарні, а офіційне «Державне Видавництво» ледви-ледви може видрукувати для Академії Наук якийсь аркуш на місяць.

Деякі «доброзичливі» люди натякали Академії Наук, що коли-б вона не пожаліла «підмазки» та дала декому «в лапу», то їй пощастило-б і за теперішніх обставин випустити в світ три-чотири книжки. Та само собою ясно, що на такий ганебний, шарлатанський шлях ніколи й ні за що Академія Наук, найвища наукова установа на Україні, піти не може. «Академія Наук» — і «хабар» — ці дві ідеї ніколи не можуть помиритися, і Академія уперто добиватиметься та добиватиметься у центральній владі непохитного, неперушного права друкувати свої праці законним, достойним шляхом, не дбаючи про «підмазку» та про давання комусь «в лапу», як це можуть робити хіба наукові шарлатани...

Після цих сумних вступних уваг переглянемо те, що зробила Академія Наук за минулий рік.

II.

Дійсні Академики та їхнє Спільне Зібрання (Рада).

Найвищим органом для цілої Академії Наук являється «Спільне Зібрання» всіх дійсних академиків всіх її відділів, або академічна «Рада» під головуванням президента Академії Наук. Таким Головою-Президентом попередню в 1921 році був акад. О. І. Левицький (історик права), та відколи нововиданий для Академії Статут звелів, щоб Президент відав не самісіньку наукову частину ба щоб головував і в засіданнях господарчої Управи Академії Наук та щоб стояв і на чолі бухгалтерської частини, то для престарого академіка О. І. Левицького не стало спромоги бути далі президентом, і Спільне Зібрання академиків обрало на президентську посаду М. П. Василенка, теж історика права. Віце-президентом був акад. В. І. Липський (ботанік). Неодмінним Секретарем, як і давніш, був акад.-філолог — А. Є. Кримський. Рівночасно акад. А. Є. Кримський ніс іще і обов'язки Голови Історично-Філологічного Відділу, і навіть скільки місяців секретарював на тому Відділі, аж доки «Совет Народных Комиссаров Украины» дозволив справжньому штатному Секретареві Історично-Філологічного Відділу акад. С. О. Єфремову повернутися в квітні до Києва і приступити до своїх обов'язків. На II-му Відділі головував акад.-геолог — П. А. Тутковський, а секретарював акад.-ботанік В. І. Липський. На Відділі Соціально-Економічних наук головою був акад. Р. М. Орженцький, а секретарем позаштатний академік М. В. Птуха, — обидва вони статистики і політико-економісти.

В минулому 1921-му році Всеукраїнська Академія Наук мала от яких дійсних або ординарних академиків:

А) На I-му Відділі (Історично-Філологічному):

1—2) на кафедрі укр. історії — акад. Д. І. Багалій (у Харкові) та російської історії — акад. В. С. Іконников.

3—4—5) по кафедрі старого укр. письменства — акад. М. І. Петров (помер у червні), та новітнього письменства — акад. С. О. Єфремов та для народньої словесности — акад. М. Ф. Сумцов у Харкові.

6—7) по кафедрі укр. мови — акад. В. М. Перетц (у Петербурзі) та акад. С. О. Смаль-Стоцький (у Чернівцях).

8) по кафедрі археології — акад. М. Т. Біляшевський.

9) по кафедрі мистецтва — акад. Ф. І. Шміт.

10) по кафедрі історії укр. церкви — акад. К. В. Харламович (у Казані).

11) по кафедрі розумових течій на Україні XVI—XVIII вв. — акад. Ф. І. Мищенко.

12) по кафедрі арабо-іранської філології — акад. А. Є. Кримський, який рівночасно керує всіма академічними працями в царині живої української мови.

До гурту академиків історико-філологічного Відділу можна віднести ще 3-х директорів установ: таким директором у Комісії для складання історично-географічного Словника України — проф. О. С. Грушевський, директором етнографічної фольклорної Комісії — проф. А. М. Лобода (тепер у 1922 році обраний уже на дійсного академіка) та директором Комісії для складання Історичного Словника укр. мови — проф. Є. К. Тимченко.

Не являючись ординарними академіками, і ці 3 директори являлись однак повноправними членами I-го Відділу, брали участь у виборах нових академиків, то-що.

Б) На II-му Відділі (Фізично-Математичнім):

1) по кафедрі геології — акад. П. А. Тутковський.

2) мінералогії — акад. В. І. Вернадський (у Петербурзі).

3—4) ботаніки — акад. В. І. Липський та акад. О. В. Фомин.

5) сільсько-господарчої біології — акад. Є. П. Вотчал.

6) зоології — акад. О. М. Нікольський (у Харкові).

7) палеонтології — акад. М. І. Андрусов (у Симферополі).

8—9) хемії — акад. В. О. Кістяківський (у Петербурзі) та акад. В. О. Плотников (у Києві).

10) по кафедрі фізики — О. О. Ейхенвальд (у Москві). У Києві цю академічну кафедру незабаром має обійняти проф. Косоногов.

11) метеорології — акад. Б. І. Срезневський.

12—13—14) по медичних кафедрах: анатомії — А. В. Старков, епідеміології — акад. Д. К. Заболотній (остаточно увійшов в склад Академії Наук допіру в 1922 році) та народнього здоров'я — акад. А. В. Корчак-Чепурківський.

15) по кафедрі акліматизування — акад. М. Т. Кащенко.

16—17) по математиці — акад. Д. О. Граве та акад. Г. В. Пфейфер. До них має тепер прилучитися обраний уже в 1922-му році акад. М. М. Крилов. Для геометрії нема ординарного академіка, а в директор М. О. Столяров.

18) по кафедрі прикладної механіки — акад. С. П. Тимо-

шенко, а що він цілий рік перебував у закордонному командированню, то його обов'язки в Інституті Технічної механіки ніс директор Сімінський.

19) по кафедрі астрономії — акад. О. Я. Орлов (в Одесі).

В) На III-му Відділі (Економічно-Соціальних Наук):

1) по кафедрі політичної економіки — акад. Р. М. Орженцький.

2) статистики — позаштатний акад. М. В. Птуха.

3) торгу і промисловости — акад. К. Г. Воблій.

4) народнього права — акад. О. І. Левицький.

5) історії західно-руського та українського права — акад. М. П. Василенко.

Незабаром має бути обраний на дійсного академіка по кафедрі філософії права проф. Гиляров.

Всього разом було минулого 1921-го року 36 дійсних (ординарних) академіків. Та з них приблизно одна третина жила не в Києві, а по інших академічних місцях. Котрі знов академіки жили в Києві та несли весь тягар організаційної праці, то таких було лиш 23, а саме: 7 на I-му Відділі, 11 на II-му і 5 на III-му.

Цифра Спільних Зібрань (конференцій), яку одбули оті 23 дійсні академіки в 1921-му році була колосальна: аж 46 засідань. По інших Академіях Наук цифра річних конференцій була 10—12 на рік, себ-то вчетверо менше, ніж в Українській Академії Наук. Окрім того дійсні академіки повинні були ходити на засідання свого власного Відділу, що одбувалися разів 3-є на місяць, та повинні були головувати або попросту брати участь в тих численних Комісіях і секціях, що найближче торкаються його спеціальности. Для дійсного члена Всеукраїнської Академії Наук — звичайнісінька річ засідати на день двічі (і в ранці і в вечері); іноді доводилось одбувати і з засіданні на день; бували випадки, що де-котрим академікам треба було мати на один день аж п'ятеро засідань. Нема чого казати, що таке становище аж до дикости ненормальне, бо для академіка ідеал — сидіти в своєму кабінеті, або лабораторії та без перепон робити досліди і писати академічні праці, — отак як воно ведеться в усіх старих Академіях з їхнім добре налагодженим нормальним життям. Тільки-ж у молодій Академії, якою являється наша, ніяк не можна втікти од безлічі засідань. Треба поки-що з тим миритися таї потішати себе думкою, що дальшим кадрам академіків не доведеться вже нести таку важку панщину і таку невсипучу працю, як нам, академікам перших років існування Всеукраїнської Академії Наук.

Серед академічних установ переважна частина тісно сполучає своє життя лиш з одним якимсь із 3-х відділів Академії Наук, а не з усіма. Та є такі установи, що найтісніш зв'язуються з Спільним Зібранням цілої Академії. До таких нале-

жать: Всенародня Бібліотека, Комісія Біографічного Словника, Комісія Енциклопедичного Словника, Археологічна Комісія, Центральний Архів давніх актів, Музей Мистецтва, Картинна галерея, Музей Антропології та Етнології.

1. **ВСЕНАРОДНЯ БІБЛІОТЕКА**, що вже й торік обійшла була так з мільон книжок, цього року небагато зробила нових придбань і всеньку свою роботу обернула на те, щоб порозташовувати свої колосальні скарби та впорядкувати їх. Бібліотека має, нарешті, своє власне приміщення — в цілому першому поверсі будинку був. I-ї гімназії та в половині II-го поверху, і туди ввезено вже найбільшу частину книжок, які досі переховувалися аж у 6-х далеких між собою будинках. З загального фонду вилучено окремі відділи дублетні, відділ періодичної літератури, відділ книжок, писаних східними буквами (Judaica та інші), відділ справочно-шкрудичний, відділ газетний, відділ графічний, відділ стародруків, відділ рукописний. Це все тільки каталогізується. Робочих рук мало (бо Академія Наук дуже неакуратно видає платню своїм співробітникам), і каталогізаторам нема змоги до того здобувати академічну харчову пайку. Але й тії 15 чи 20 чоловік, що сидять за каталогізуванням, встигли зробити чимало. Позаторік публіка, яка одвідувала читальню залю Всенародньої Бібліотеки мала була в своєму розпорядженні лиш 41 515 закаталогізованих книжок, а тепер на 1-е січня 1922 р. ця цифра подвоїлася: публіці вже видається 65 327 книжок, 15 543 газети, 8 211 періодичних видань. І алфавітний і систематичний каталоги знаходяться в читальному таки залі. Одвідувань читальні зареєстровано 3677; одвідування зростається щомісяця прогресивно; в грудні було 686 одвідувань. — Цифра показна особливо тим, що температура нетопленої читальної залі була тоді 1^о або 2^о вище од 0, тоб-то страшенно холодна. Завідуюча читальнею — О. Є. Карпінська. Що до інтенсивности праці бібліотечних співробітників, то варто зауважити, що це одна з найпрацьовитіших установ Академії Наук і що в ній панує сувора (иноді може і дуже тяжка) службова дисципліна. Робочих днів було минулого року — 270. Управляє всенародньою Бібліотекою — Комітет на чолі з В. О. Кордтом, та Рада бібліотекарів на чолі з Ю. О. Меженком. Комітет одбув торік 38 засідань, Рада Бібліотекарів — 36.

Всенародня Бібліотека має філію в Вінниці, там при ній є ще й художній Археологічний Музей. Річне звітлення од Вінницької філії через лихе становище шляхів не прийшло на сьогодні.

2. **КОМІСІЯ ДЛЯ СКЛАДАННЯ БІОГРАФІЧНОГО СЛОВНИКА ДІЯЧІВ УКРАЇНИ** перебувала в 1921 році під керуванням П. Я. Стебницького, а головою був акад. М. П. Василенко. Штатних співробітників було — 9, та в кінці року всіх їх переведено в не-штат, щоб виконати наказ влади про вкорочення штатів. Можна дуже побоюватися, що надалі

це одіб'ється на праці Біографічної Комісії не гаразд. На 1-е січня 1922-го року Комісія налічувала в своєму портфелі всього до 37 500 карточок з іменнями діячів і зазначенням джерел для їхніх життєписів та до 450 готових рукописів усякого біографічного матеріалу — дві третини з них біографії діячів жидівських з Відділу, яким завідує І. В. Галант. Приблизно з половиною того, що взагалі зроблено в Комісії, зроблено за торік, тоб-то за один рік стільки, скільки досі робилося за два роки. Засідання Комісії відбувалися приблизно що-двох тижнів, всього було 20 засідань.

3. КОМІСІЯ ДЛЯ СКЛАДАННЯ ЕНЦІКЛОПЕДИЧНОГО СЛОВНИКА фактично розпочала свою працю лиш з весни минулого року, а що ніякого енциклопедичного словника, українською мовою виданого, досі ще не було, то Комісії довелося переробити величезну підготовчу роботу: поскладати списки статей, які є по друкованих європейських та слав'янських енциклопедіях, поперекладати заголовки тих статей на українську мову, тай розкласти все в алфавітному порядку, повимазувати заголовки таких статей, котрі для укр. енциклопедії не потрібні, і, навпаки, внести в список заголовки тих статей, які для укр. словника неминучі, а по чужих енциклопедіях нема їх. Цю важку й нудну, довженну роботу Комісія переробила під керуванням своєї президії, що складалася з Голови — П. Я. Стебницького, керівничого — П. С. Синицького та секретаря С. П. Пастернака. Принципові питання про організацію та напрямок цілої інституції вирішались або вкупі з іншими 3-ма членами Комісії, обраними од Академії (акад. А. Є. Кримський — од I-го Відділу, акад. Липський — од II-го Відділу, акад. М. П. Василенко од III-го Відділу), або вкупі з цілою колегією редакторів, видатних учених, з розподілом на такі спеціальности: філософія — проф. А. М. Гиляров, соціальні науки — проф. В. І. Синайський, економічні науки — акад. Р. М. Орженцький, філологія — акад. А. Є. Кримський, література — акад. А. М. Лобода, фізично-математичні науки — акад. В. О. Плотников, геологія — акад. П. А. Тутковський, біологія — акад. О. В. Фомин, прикладні науки — проф. О. К. Котельников, медицина — проф. А. І. Сонкевич, мистецтво — акад. Хв. І. Шміт, історія — акад. М. П. Василенко, географія — проф. В. О. Кістяківський та проф. М. І. Лучицький. Ці редактори та запрохані ними співробітники виготовляли статей приблизно на два перші томи. Окрім того, Комісія вирішила видати позачерговий енциклопедичний том «Україна»; головне редагування доручено акад. С. О. Єфремову, і праця над цим томом успішно посувається наперед.

На превеликий жаль, скласти Енциклопедичний Словник, і, очевидно, негайно платити авторам статей належні їм гонорари — це вимагає для теперішніх часів страшної сили грошей. Незабаром бюджет Енциклопедичного Словника може ста-

тися значно більшим, ніж бюджет цілої Академії Наук. Тому доведеться мабуть Академії Наук цілком відокремити від себе Комісію для складання Енциклопедичного Словника, щоб вона не ввіходила вже в річний обрахунок Академії, а лиш перебувала з нею у з'єднанні.

4. АРХЕОГРАФІЧНА КОМІСІЯ. Минулого року Археографічна Комісія Академії Наук з'єдналася з давньою високо-заслуженою «Комісією для розбора древних актів», що існувала в Києві вже більш ніж 75 літ і видавала велику силу томів «Архива Юго-Зап. Россіи», літописей і т. п. На чолі ново-з'єднаної інституції став як голова, акад. В. С. Іконников. Комісія після з'єднання одбула на протязі 1921 року 8 засідань, де подано було, між иншим, нові матеріяли для видань, зібрані в Харкові проф. М. В. Довнар-Запольським та в Ніжині — проф. І. І. Соколовим (для історії ніженської грецької людности). Довелося Археографічній Комісії ще й докласти усяких заходів і зусиллів, щоб урятувати ті томи «Архива Юго-Западной Россіи», які лежали по київських друкарнях, уже видруковані, тільки ще не зброшуровані; їх урятовано, та через тяжкі умови друку ще не випущено в світ і досі, бо нема спромоги видрукувати навіть обгортку. Ледви-ледви пощастило в світ випустити новітню розвідку дисертацію Ф. П. Сушицького — «Західно-руські літописи». Всі інші, давно розпочаті друком археографічні видання Академії, спинилися на пів-слові, в тому числі «Українська історіографія» акад. Д. І. Багалія. Допіру, аж тоді, як Академія Наук визволитися з пут Поліграфа та здобуде право пустити в хід свою власну друкарню (чи тую, що перейшла до Академії на власність із Наукового Товариства, чи друкарню Києво-Печерської Лаври), пощастить поставити видавничу діяльність Археографічної Комісії на путящий шлях.

5. ЦЕНТРАЛЬНИЙ АРХИВ ДАВНІХ АКТИВ перейшов до Академії Наук з 1-го лютого минулого 1921 року. На керівничого замість І. М. Каманіна, що торік помер, обрала Академія Наук В. Романовського. Довелося з переходом Центрального Архиву до Академії наново перевірити все добро, яке під час евакуації Києва в 1915 році та трусу в Архиві 1919 року почасти лежало в дуже хаотичному непорядкові; виявилось, що все ціле і тепер лежить в повному порядку — 6093 актові книги та 402 327 документів. Складається для них новітній каталог замість давнього геть перестарілого каталогу 60-х років XIX віку. Робиться опис актових книг, і коли в довійськові часи описувалися що-року 4 книги, то тепер описано лише дві. Пояснюється це тим, що особовий штат співробітників зменшено на 40 відсотків, тай тим живеться зле. Додаймо, що праця Архиву ведеться в тісному контакті з Археографічною Комісією.

6. МУЗЕЙ МИСТЕЦТВ ІМЕНІ Б. І. та В. І. Ханенків. Директором був. М. С. Макаренко, а головою Комітету, що

керує Музеєм, був акад. Ф. І. Шміт. До минулого року значна й то найкраща частина річей (картини славнозвісних європейських малярів і т. п.), знаходилася в Москві, куди вивезено її було під час евакуації Київа в 1915 р. Тепер це все здебільшого перевезено назад до Київа, до Музею. Довелося зачинити Музей для публіки на термін три місяці (з вересня до грудня), аж доки все перевезене знов було порозставлявано по своїх місцях. Одвідувало музей ім. Ханенків за минулий рік щось 3600 окремих осіб та 98 екскурсій (в кожній по 20 до 25 душ люду), тоб-то цифра всіх одвідувачів вийшла за рік не менше, як 5960 осіб, або пересічно по 38 осіб в день. — При Музеї є спеціальна книгозбірня, де на 1 січня 1922 р. по інвентарю рахується 2695 книжок. Одвідувачів заходило до книгозбірні 972 особи за рік, або пересічно 10—15 осіб в день.

7. КАРТИННА ГАЛЕРЕЯ. Тому, що заповіт В. М. Ханенкової, яка подарувала свій Музей Академії Наук, не дозволяє додавати нових картин до цього Музею і тим порушувати його індивідуальність, виникла в Академії Наук думка заснувати, незалежну од Ханенківського Музею, Картинну Галерею в приміщенні б. Київської І-ї гімназії. Та поки-що така галерея перебуває ще в стані проєкту, а цифра зібраних картин ще надто невелика; звичайно, що й штату така майбутня галерея немає ще ніякісінького.

8. МУЗЕЙ АНТРОПОЛОГІЇ ТА ЕТНОЛОГІЇ ІМЕНІ ХВ. К. Вовка заснувався при Академії Наук допіру з весни минулого року. Головна його основа — це той Музей із книгозбірнею, який Академія Наук дістала по заповіту од шановного професора Хв. К. Вовка. Тую Вовкову спадщину самовідречено за теперішніх неможливих умов для перевезки — перевіз із Петербургу до Київа в декількох вагонах, керівничий Музею, ученик покійного професора Хв. К. Вовка — О. Г. Алешо. (На превеликий жаль, О. Г. Алешо болоче заплатив за це своїм здоров'ям, бо їхавши з Петербургу до Київа вкупі з дорогоцінними Музейними колекціями в нетопленому товарному вагоні — він підхопив туберкульоз легенів, і той туберкульоз тепер звалив його з ніг.) Друга частина Антропологічно-Етнологічного Музею склалася з колекції був. Наукового Т-ва (почасти зібраних теж проф. Вовком), а, окрім того, чимало річей пожертвували прихильні співробітники Академії Наук (Добровольський, Караваєв та ин), та немало призбирали своїми експедиціями і співробітники самого Музею. Міститься він тепер у лівому корпусі II-го поверху академічного будинку на Шевченківському бульварі. Керівничий Музею О. Г. Алешо завідував Відділом Етнології, а другий ученик проф. Вовка — А. З. Носів — Відділом Антропології. Дуже гарна спеціальна бібліотека (неповна 4000 книжок) перебувала під керуванням Є. О. Дзбановського, теж Вовкового ученика. І Музей і Бібліотеку вже й торік одкрито було для публіки, хоч і ще треба буде покласти чимало праці, щоб

колекції і книжки описати та закаталогізувати як слід, гаразд. Праця в Антропологічно-Етнологічному Музеї провадиться дуже інтенсивно, не вважаючи на малу цифру співробітників (приблизно 10 душ люду) і на сувору холоднечу взімку (температура — ступенів 4 тепла, рідко вища). Щоб зілюструвати ті умови, серед яких доводиться працювати, вистарчить зазначити: нема змоги наліплювати етикетки та номери на речі й книжки, бо нема за-що купити гумі-арабіки.

Окрім цього Музея, має Академія Наук ще чимало інших; приміром, Музей діячів України при історично-філологічному Відділі, Музей Зоологічний, Музей Ботанічний і Музей Геологічний при Фізично-Математичному Відділі, то-що. Про них мова буде там, де говоритиметься про діяльність Відділів.

III.

Перший (Історично-філологічний) Відділ.

Голова Історично-філологічного («Першого») Відділу Всеукраїнської Академії Наук, акад. Д. І. Багалій, ще в кінці 1919 року дістав од Відділу наукове командування для розробки місцевих архівів у Харкові, де й перебував цілий 1921-й рік. Під його проводом та головуванням заснувалася в Харкові філія Академії Наук, що найбільш виявила себе в праці Комісії для видання творів славного українського вченого Ол. Потебні. А в Києві наказним Головою на I-му Відділі протягом 1921 року був акад. А. Є. Кримський, він-же до місяця травня виконував і обов'язки Секретаря Відділу, а з поворотом до Києва в травні акад. С. О. Єфремова секретарська робота перейшла на його.

Дійсних членів на Відділі, себ-то таких, що перебували в Києві й регулярно працювали в Академії, — було 10; з них 7 академиків: М. Т. Біляшевський, С. О. Єфремов, В. С. Іконников, А. Є. Кримський, Ф. І. Мищенко, М. І. Петров та Ф. І. Шміт, і з директори комісій з правами академиків Відділу: О. С. Грушевський, А. М. Лобода, та Є. К. Тимченко. Окрім того, в засіданнях Відділу брав участь з дорадчим голосом Голова Педагогічної при Академії Наук Комісії, академик по II Відділу А. В. Корчак-Чепурківський. Великої втрати зазнав Відділ в особі акад. Мик. Ів. Петрова, що помер 21 червня 1921 року.

Усіх засіданнів Історично-Філологічний Відділ одбув минулого року 27, провадючи на них та вирішаючи усі адміністративні й адміністративно-наукові справи, зв'язані з компетенцією Відділу та його установ. Чисто наукова робота й минулого року провадилася по комісіях та поодинокими людьми, що діставали од Відділу те або инше наукове доручення. Число установ Відділу минулого року значно зросло, між иншим, ще й через те, що від Наукового Товариства перейшли до Академії Наук секції, що попередню працювали при Науковім Товаристві. На жаль, числовому зростанню не відповідає зріст роботи, і деякі з приєднаних до Академії установ існували тільки номінально. Так, філологічна секція в минулому році не одбула жадного засідання; секція історична так само не подала про себе ніяких

звісток. З установ, приєднаних у минулому році до I-го Відділу, найжвавішу історичну працю провадило:

«ИСТОРИЧЕСКОЕ ОБЩЕСТВО НЕСТОРА ЛЬВТОНИСЦА.» Це Товариство, одно з найстаріших у Києві (засноване року 1872-го), працювало давніше при Університеті св. Володимира, та коли університет був закритий, то на якийсь час припинило свою роботу й Товариство. В минулому році воно перейшло до Академії Наук і 29 травня поновило свою працю. Головою Товариства обрано акад. М. П. Василенка, на заступника Голови — проф. П. П. Смирнова, на Секретаря — проф. С. І. Маслова. Членів Товариство в минулому році мало 212. З 29 травня і по 9 листопада — день річного зібрання — Товариство одбуло 14 засіданнів, на яких зроблено 31 доповідь усякого змісту: присвячені пам'яті померших членів Товариства, з історії, історії письменства та мистецтва, архивної справи, бібліографії і т. и. Між иншим, Товариство пильну звернуло увагу на катастрофічний стан архівів скрізь по Україні, а надто в Києві, й звернулося до Академії Наук з пропозицією взяти в свої руки справу порятунку архівів од нищення. Це мало наслідком скликання при Академії Наук особливої архивної наради та й низку практичних заходів для упорядкування архивної справи.

Окрім наукових товариств є при I-му Відділі комісії. Усіх комісій у минулому році було при Історично-Філологічному Відділі — 17, а саме: 1) Постійна Комісія для складання словника української живої мови, 2) Правописна Комісія, 3) Інститут української мови наукової, 4) Постійна Комісія для складання історичного словника української мови, 5) Комісія для складання історично-географічного словника української землі, 6) Археологічна Комісія, 7) Комісія для складання археологічної карти України, 8) Фольклорно-Етнографічна Комісія, 9) Кабінет Мистецтв, 10) Комісія для дослідження св. Софії, 11) Комітет для видання писаннів Ол. Потебні, 12) Постійна Комісія для видавання пам'ятників новітнього письменства, 13) Комісія для видавання творів В. Антоновича, М. Драгоманова, Т. Шевченка й Ів. Франка, 14) Жидівська історично-археологічна Комісія, 15) Комісія для дослідів над громадськими течіями на Україні, з архивом при ній, 16) Педагогічна Комісія та 17) Комісія для присуду премій на I-му Відділі. По комісіях головують, звичайно, академики, але, поруч їх, найважливіша пайка праці спадає на керівничих. Перейдемо огляд праці комісії тим порядком, у якому їх подано вище.

1. ПОСТІЙНА КОМІСІЯ ДЛЯ СКЛАДАННЯ СЛОВНИКА ЖИВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, як своїм значінням, так і роботою стоїть попереду всіх инших комісій I-го Відділу, та й по-за Академією вагу її розуміють добре, бо напр. наказ Українського «Совнаркома» визнав був за нею навіть «ударне» значіння. Голова Комісії — акад. А. С. Кримський, за керівничого правив В. М. Ганцов, що разом справляв і тяжкі секре-

тарські обов'язки; всіх штатних співробітників Комісія в минулому році мала 10, — з них 3-х членів-редакторів, 5 постійних співробітників, 1-го ученого діловода і його помічника. Нештатних співробітників було 19. У минулому, третьому році свого існування, Комісія провадила далі роботу попередніх років і, коли зважити виключно несприятливі умови праці, провадила її з великим успіхом. На протязі року Комісія одбула досить показну цифру засідань — 53, отже одно на тиждень, на яких найбільше часу та уваги віддавала редакторській праці, обмірковуючи спільно ті питання, що викликали які-небудь сумніви чи непорозуміння. Найголовніша-ж робота — редагування та збирання матеріалу для словника — провадилася певна річ, по-за засіданнями працю найбільш постійних співробітників Комісії. Матеріал вибірувано як шляхом критичної перевірки давніших словників, так і з українських письменників старшого і новітнього періоду, а також поступило чимало матеріалу, безпосередньо з народних уст записаного. Число всіх карток, придбаних за минулий рік, сягає 112 981, — з них українсько-російських 60 725 і російсько-українських 52 256. Сама по собі досить поважна ця цифра все-ж-таки показує ніби зменшення праці над словником, до попередніх років рівняючи, коли нового матеріалу прибувало мало не вдвоє більше. Але таке зменшення праці констатується не у штатних членів Комісії словника живої мови, не у редакторів, а у сторонніх, нештатних співробітників, котрим праця оплачується не місячно, а од зробленої роботи, од числа поданих словарних карток: таких карток прийшло од них таки менше цього року, ніж торік. Пояснюється це надзвичайно скрутними умовами для оплати праці нештатних співробітників Комісії, як і цілої взагалі Академії. Не вважаючи на те, що наказом найвищого органу влади за працю Комісії визнано було «ударне» значіння, коштів на неї не давано регулярно навіть звичайних, а цілого півроку навіть не дано нічогосінько. Комісія систематично перебувала без грошей і не могла оплачувати сторонніх співробітників, або оплачувала з великим запізненням та й оплата була до смішного мізерна: од 3-х карб. од картки на початку року тільки під кінець його зросла до 250 карб., але це було вже пізно, бо гроші взагалі втратили вже мало не всяку ціну. І все-ж-таки Комісія навіть за таких обставин збрала величезний матеріал, усього 547 505 карток (українсько-російських 262 644 та російсько-українських 284 861), який переважає всі словники, які були до того видані. Праця Комісії ще не скінчена, та коли-б навіть тепер видати цей величезний і цінний матеріал, то вийшло-б два паралельних (українсько-російський і російсько-український) чотиротомових наукових словника, які в скільки разів переважали-б відповідні словники Б. Грінченка та М. Уманця. Величезна потреба вже тепер приступити до остаточного опрацювання та підготовлення до друку цього матеріалу, тим більше, що

й громадські та й офіційні круги цього вимагають. Але для цього працю Комісії треба поставити у відповідні матеріальні умови, поширивши її тепер надзвичайно тісне приміщення, й визначити ясні перспективи що-до самого друкування вже опрацьованого матеріалу.

При Комісії є велика і вельми цінна бібліотека Бориса та Марії Грінченків — українознавча і загалом переважно філологічного змісту. Минулого року ця бібліотека збільшилася приблизно на 1000 нових книжок. Хоча бібліотека призначена служити праці Комісії, але й чимало сторонніх людей з неї користуються, бо це одна з небагатьох прегарно дібраних і добре упорядкованих українських бібліотек у Києві. Минулого року зареєстровано 522 одвідування з видачею 1152 книжок. Бібліотекою заправляє вчений діловод Комісії О. Т. Андруєвська.

2. ПРАВОПИСНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНА КОМІСІЯ в тісному перебувала зв'язку й контакті з попередньою Комісією. Голова її — так само акад. А. Є. Кримський, на керівничого обов'язково вибирається один із членів Комісії словника живої мови. Минулого року за керівничого був Г. К. Голоскевич. Комісія поділялася на чотири секції:

а) Правописна секція. Склад її той самий, що й Комісії словника живої мови; голова — Г. К. Голоскевич. Головним завданням секції було розглядати ті сумнівні питання, що виникали в сфері українського правопису й розв'язувати їх у згоді з загальними правилами наукового правопису, якого додержує Академія Наук у своїх виданнях. Ідучи на зустріч загальній практичній потребі мати підручник правописний, секція в минулому році, коштом Всевидата, новим випустила виданням перероблені «Найголовніші правила українського правопису» (Київ, 1921) у 40000 прим., які на 1 січня 1922 р. й випродалися геть усі чисто. Але-ж багато правописних подробиць, дрібних деталей правопису ще не розроблено і задовольнити це можна тільки виданням повного орфографічного словника. Секція і в минулому році в контакті з Комісією словника живої мови збирала матеріал для такого словника. З початком 1922 року Правописна секція обернулася в окрему геть самостійну Правописну Комісію, незалежну од термінологічних секцій.

б, в, г) Секція правничої термінології, Секція технічної термінології та Секція природничої термінології за рік 1921 звідомлень не подали і тому ширших відомостей про їхню діяльність навести не можемо. Можна тільки зазначити, що, за винятком Правописної, всі секції Правописно-термінологічної Комісії з'єдналися з відповідними секціями давн. Наукового Товариства і перетворилися в один Інститут наукової мови.

3. ІНСТИТУТ НАУКОВОЇ МОВИ — виник тільки в кінці року, як сказано допіру, з термінологічних секцій Академії

Наук та приєднаного до неї Наукового Товариства, щоб спільними силами провадити роботу. Статут Інституту Рада Академії Наук уже затвердила, але в минулому році він ще був не організувався і не приступав до роботи. Наказ про вкорочення штатів не добре одбивсь на долі Інституту наукової мови тим, що всі посади в нім — нештатні, окрім посади філолога-консультанта. Цю останню посаду, дуже важку і дуже відповідальну, займає О. Б. Курило і, треба підкреслити, працює не покладаючи рук.

4. ПОСТІЙНА КОМІСІЯ ДЛЯ СКЛАДАННЯ ІСТОРИЧНОГО СЛОВНИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ. Головує в Комісії її директор, проф. Є. К. Тимченко; до Комісії входить троє постійних співробітників і четверо нештатних. Всі вони провадили і в минулому році ту роботу, яку і за попередній рік, себ-то вибирали з джерел слова, як матеріал до історичного словника. За цей рік матеріал цей збільшився на 38 428 картки, а всього разом Комісія має вже 151 428 карток, які дожидають свого наукового опрацювання.

5. ПОСТІЙНА КОМІСІЯ ДЛЯ СКЛАДАННЯ ІСТОРИЧНО-ГЕОГРАФІЧНОГО СЛОВНИКА УКРАЇНСЬКОЇ ЗЕМЛІ. Директор — проф. О. С. Грушевський, Секретар — М. М. Ткаченко, постійний член — О. Ю. Гермайзе; опріч того, було ще сім нештатних співробітників. Засіданнів Комісія мала 20. Робота Комісії йшла давнім тягом і розпадалась на вибирання відомостей із джерел (використано шість джерел) та на зводку відомостей про окремі селища в одно, а це вже являється початком і підготовкою до наукового опрацювання матеріалу, до виготовлення статтів про ті чи інші місцевости. Наукове опрацювання провадили далі постійні члени Комісії, подавши низку статтів про селища по повітах: Бердичівському, Конотопському, Лохвицькому, Миргородському та Остерському; Конотопський повіт уже закінчено. Опріч того, Комісія дала одному з своїх постійних членів (М. Ткаченкові) наукове командировання, матеріал з якого перебуває поки що в стадії оброблення.

6. АРХЕОЛОГІЧНА КОМІСІЯ. Ця Комісія повстала в другому півріччі 1921 р. з давнішого Археологічного Комітету й одразу розбилася була на низку секцій. На чолі Комісії, як її Голова, стояв акад. Ф. Шміт. На жаль, укорочення штатів, зроблене з наказу найвищої влади, зробило працю Археологічної Комісії абсолютно неможливою з наукового боку. Через те, Спільне Зібрання Академії Наук постановило в кінці 1921 р. зовсім скасувати Комісію разом з усіма її секціями і клопотатися перед Совнаркомом, щоб у Києві було засновану окрему «Академію Історії Матеріальної Культури» з своїм відокремленим бюджетом, маючи на увазі, що тільки така самостійна установа зможе підняти на себе ту надзвичайно велику, складну й багату на наукові здобутки й перспективи, але zarazом і дуже дорогу з матеріального боку роботу, яку ставить ар-

хеологічна наука з усіма її паростками. Відповіді на своє клопотання Академія ще не здобула. Тим часом для потреб абсолютно невідкладної поточної роботи в археологічній сфері, для охорони пам'яток старовини, то-що, має незабаром організуватися невеличкий, чисто виконавчий (не дослідчий) Археологічний Комітет, що над ним провід доручено акад. Ф. І. Шмітові.

7. КОМІСІЯ ДЛЯ СКЛАДАННЯ АРХЕОЛОГІЧНОЇ КАРТИ УКРАЇНИ. Головою Комісії був акад. М. Т. Біляшевський. Через лихий стан здоров'я Голови та через од'їзд усіх співробітників з Києва, праця Комісії занепала була ще в попередньому році і І-й Відділ у минулому році спробував був організувати Комісію на-ново. На жаль, через брак тямущих робітників, з цим не пощастило і на внесення од акад. М. Т. Біляшевського в половині 1921 р. цю Комісію на якийсь час зовсім скасовано.

8. ФОЛЬКЛОРНО-ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСІЯ. Фольклорна Комісія при Академії Наук існувала й до 1921 р., але через від'їзд із Києва її керівничого, проф. В. П. Клінгера, робота її була занепала. 1921 року І-й Відділ подбав про поновлення роботи, надавши їй нової організації шляхом злиття Комісії з Етнографічною Секцією Наукового Товариства в одну Фольклорно-Етнографічну Комісію, яке було переведено в травні минулого року. На чолі Комісії з трох постійних членів став проф., нині академик, А. М. Лобода, як її директор; окрім того, 10 людей брало діяльну участь у Комісії, як члени нештатні, і чимало сторонніх співробітників, між иншим, заступники од етнографічних гуртків Житомира, Чернігова, Вінниці й інших міст. Всього засідань з травня місяця Комісія одбула 34, присвячуючи їх науковим докладам (заслухано було 10 таких докладів) та організаційним справам. З останніх визначаються: ухвалений Комісією, але ще не переведений у життя проєкт Музично-Етнографічного Кабінету, плани організації фольклорно-етнографічної роботи на провінції з конкретним заснуванням відповідних наукових установ у Житомирі, Вінниці та на Київщині; нарешті, проєкт скликання першого Всеукраїнського З'їзду Етнографічного в Києві. З'їзд призначався на кінець літа 1921 р., та, на превеликий жаль, на проєкт з'їзду з Харкова од найвищої влади не одержано не то дозволу, але навіть відповіді аж по сей день. Хоча з'їзд, таким чином, і не відбувся, але вже сама підготовча до його робота дала цінні наслідки, як от відновлення і встановлення зв'язків з відповідними організаціями на місцях, притягання нових співробітників, опрацювання цілої низки докладних програм до збирання етнографічних матеріалів, то-що. Для встановлення зв'язків на місцях було переведено від Комісії кілька наукових командировань — до Житомира, Вінниці, на Канівщину та Полтавщину, які дали так само цінні наслідки чи то в формі організації відповідних установ на місцях, чи безпосереднього

збирання етнографічних матеріалів. Здобуто для Комісії чимало й нового матеріалу, між иншим, цінні збірки колядок і щедрівок з Полтавщини (од Д. М. Ревуцького), оповіданнів, легенд і пісень з Курщини (од П. М. Попова), великий матеріал з Поділля та Волині (од В. А. Камінського), найновіший запис весілля з Чернігівщини, кілька сот пісень та иншого матеріалу з Катеринославщини (од І. М. Щоголева), музичний матеріал з Київщини (од П. С. Козицького) і т. и. Ціла низка праць Комісії вже цілком готова до видання й дожидається тільки того часу, коли друкарські умови дадуть змогу приступити до друку. Отже, за короткий час свого існування, Комісія розгорнула широку діяльність, яка гальмувалася тільки загальними умовами, як брак коштів, відповідного технічного апарату й навіть власного приміщення, бо останнє знайшлося для Комісії аж наприкінці 1921-го року і в такому вигляді, що з його користуватися було неможливо.

9. КАБІНЕТ МИСТЕЦТВ. Організовано його в липні місяці 1921 р. з ініціативи акад. Ф. І. Шміта, який і став на чолі цієї установи; опріч того, має вона ще посаду старшого ученого консерватора, яку займала А. В. Фюнер. Завдання Кабінета мистецтв — стати лабораторією, де могли-б працювати всі, хто цікавиться питаннями мистецтва — могли бути виконані тільки частково. Організовано вже бібліотеку з добром книг із мистецтва, яка була одчинена щодня й мала чимало одвідувачів; зроблено заходи, щоб скласти центральний каталог виданнів із сфери мистецтва, які тільки-но єсть у Києві. З липня при Кабінеті було засновано під керівництвом акад. Ф. І. Шміта семінар для студіювання дитячої творчости, який зібрав по школах м. Києва величезний матеріал з дитячих малюнків; матеріал цей у м. серпні експоновано на виставці губерніяльного з'їзду соціального виховання, як ілюстрацію до доповіді про дитячу художню творчість акад. Ф. І. Шміта, і має стати початком академічного музею дитячої творчости, що засновується при Педагогічній Комісії. Протягом серпня, вересня й жовтня в Кабінеті Мистецтв його керівник, акад. Ф. І. Шміт, читав пропедевтичний загальний курс теорії мистецтв, і наслідком цього було заснування аж трьох семінарів для студіювання теорії та історії мистецтв, де працюють як кваліфіковані вже робітники, так і люде, що підготовляються до наукових студій в сфері мистецтва, — всього близько 30 чоловіка.

10. СОФІЙСЬКА КОМІСІЯ. Мета цієї Комісії — науково обслідувати київський собор св. Софії XI в. з погляду мистецького, археологічного, історичного. Головою був акад. Ф. І. Шміт, товаришем Голови — проф. Г. Г. Павлуцький, Секретарем — І. В. Моргілевський, а окрім того, згуртувалася була в цій Софійській Комісії ціла громадка археологів та істориків. Праця пішла була інтенсивно і жваво: пороблено цікаві відкриття (нові фрески XI віку), розроблено документальну історію собору, виготовлено архітектурні чертежі, до-

сліджено будівельні матеріали та техніку, а також матеріал малювання; тільки-ж, як відомо, така праця вимагає тепер колосальних витрат, бо напр., щоб пересунути самісінькі риштування з місця на місце треба що-разу давати чорноробам мільйонів два крб. Хронічний брак грошових знаків у київській державній скарбниці раз-у-раз гальмував роботу в софійському соборі, бо платити чорноробам треба негайно. А як до того наспів з Харкова наказ про обов'язкове вкорочення штатів, то довелося Академії Наук, на жаль, зовсім роспустити Софійську Комісію. Тільки, щоб не загинула й тая праця, яку вже зроблено, Академія постановила дати спеціальні наукові доручення трьом чи чотирьом ученим, нехай вони й далі ведуть, які можна, дослідні над історією Софійського Собору та його архітектурою, мозаїками і фресками. Академія Наук вірить, що коли грошове становище радянської республіки покращає, то настане змога знов розпочати працю в Софійському Соборі на широку скалю.

11. КОМІТЕТ ДЛЯ ВИДАВАННЯ ПОВНОЇ ЗБІРКИ ПИСАННІВ О. О. Потебні. Ця установа перебуває не в Києві, а в Харкові, бо тільки там, на місці постійної наукової діяльності великого ученого, може вона як слід виконати своє завдання. На чолі Комітету стоять академики: Д. І. Багалій і М. Ф. Сумцов; до складу Потебнінського Комітету в Києві належать акад. А. Є. Кримський. Видання має обняти все, що вийшло з-під пера Потебні, й обрховано на 20 томів. Поки що, провадиться робота підготовча — збирання творів, перевірка їх з оригінальними рукописами, редагування і т. п. Комітет працює дуже жваво в контакті з I-им Відділом Академії Наук, до якого пересилає всі свої протоколи й повідомлення.

12. ПОСТІЙНА КОМІСІЯ ДЛЯ ВИДАВАННЯ ПАМ'ЯТОК НОВІТНЬОГО ПИСЬМЕНСТВА УКРАЇНСЬКОГО. Комісія почала на-ново свою роботу тільки з травня місяця, коли повернувся до Києва Голова її, акад. С. О. Єфремов. Працювала вона в складі Голови, двох постійних членів (М. А. Плевако та П. П. Філіповича, він же й Секретар) та 5 нештатних співробітників. Од травня одбулося 16 засідань Комісії, по одному пересічно на тиждень, на них провадилася гуртова робота, а індивідуальні завдання справляв кожен співробітник нарізно. Комісія насамперед узялася докінчити ту роботу, що розпочалась була ще попереднього року та через обставини припинилась, а саме — опрацювання академічного видання творів Котляревського, як першого випуску «Академічної Бібліотеки Українських Письменників». За цей час Комісія колективно зробила величезну роботу над варіантами Енеїди, довівши її майже до кінця і доручивши окремим членам дати наукову зводку їх; розподілила, а деякі має вже й оброблені, історично-літературні теми до студіювання життя і творчості Котляревського (всього 21 тема, з них 4 викінчено), розпо-

чала роботу над установленням тексту, варіантами та науковими коментаріями до інших творів Котляревського. Паралельно провадилась підготовча робота і до дальших випусків «Академічної Бібліотеки», а саме — збірано бібліографічний матеріал для другорядних українських письменників першої половини XIX віку, їхні твори й звістки про них, щоб із закінченням праці над Котляревським можна було не гаючись одразу приступити до редагування дальших випусків «Академічної Бібліотеки». Найбільш продуктивність праці в Комісії залежатиме од того, чи можна буде наслідки її роботи видавати, і з цього погляду минулий рік так само нічого, на жаль, не дав позитивного, як і попередні, і це дуже гальмує роботу.

В минулому році Комісії пощастило зібрати чимало бібліотеку, доставши на користування збірки книжок М. А. Шлевака, А. Л. Берло, А. В. Ніковського й ин., і це вельми сприяє продуктивності роботи в Комісії.

13. КОМІСІЯ ДЛЯ ВИДАВАННЯ ТВОРІВ ШЕВЧЕНКА, ФРАНКА, АНТОНОВИЧА Й ДРАГОМАНОВА. Цю Комісію засновано з ініціативи Всевидата, що р. 1919-го передав був до Академії Наук 600 000 крб. на підготовчу роботу. Голова Комісії акад. А. Є. Кримський; головні редактори були: акад. Д. І. Багалій, акад. С. О. Єфремов, П. І. Зайцев та проф. А. М. Лобода, Секретар — К. М. Мельник-Антоновичева. Спочатку робота пішла була досить інтенсивно, але обставини небаром її дуже вкоротили. Дехто з редакторів виїхав з Києва, інші з співробітників повмірали (проф. Т. П. Сушицький), грошовий фонд по-части вичерпано, по-части ж він утратив свою колишню цінність, зібрані матеріали і навіть цілком готові вже праці (твори Шевченка під редакцією П. І. Зайцева) загинули підчас політичних заворушень і через те робота мало не зовсім була стала. Фактично минулого року провадилася справа тільки з творами Антоновича, дякуючи невпинній енергії в цьому напрямі К. М. Антоновичевої. Вже збірано, переписано, а чимало й перекладено з творів Антоновича історично-археологічного змісту і вони, як і інші готові праці членів Академії Наук, дожидаються своєї черги до видання.

14. ЖИДІВСЬКА ІСТОРИЧНО-АРХЕОГРАФІЧНА КОМІСІЯ. Голова її — акад. А. Є. Кримський, Керівничий — І. В. Галант; опріч того, було з нештатних співробітника. Комісія мала з серпня до кінця року 7 засіданнів. Праця Комісії спинилась тим, що один співробітник мусів зараз таки покинути роботу за виїздом з Києва, а другий так само не брав участі через тяжку хворобу. Комісія проте встигла переглянути чимало джерел і повиймати з них відомости до історії Жидів на Україні, а деякі й поперекладати вже на російську мову.

15. КОМІСІЯ ДЛЯ ДОСЛІДІВ НАД ГРОМАДСЬКИМИ ТЕЧІЯМИ НА УКРАЇНІ. Заснована в травні минулого року. Комісія ця, під головуванням акад. С. О. Єфремова, працювала

в складі з постійних членів і одного ученого співробітника. За згаданий час відбула вона 12 засідань, присвятивши їх, головним чином, організаційній праці, розподілу роботи поміж членами, виробленню загальних схем та програм для дослідів над громадськими течіями, нарешті, доповідям членів з обсягу взятої їми на себе роботи. Найпершим завданням Комісії було збирання та наукове опрацювання матеріялу з історії громадських течій на Україні. Що-до першого, то Комісії пощастило вже зібрати чималий архив документів і джерел, до якого увійшли: збірка матеріялу з Наукового Товариства, архив небіжчика Хв. К. Вовка, П. Куліша — цілком, а окрім того, чимало поодиноких документів і матеріялів, споминів, то-що, надто в останніх роках української історії. В сфері розроблення Комісія звернула особливу увагу на архиви Центральний та Жандармський, а також папери жандармського генерала Новицького. Цензурний архив обслідувано й використано в йому все, що торкається українських видавництв з 50-х років почавши; в жандармському архиві розроблені дані що-до студентських рухів; між паперами Новицького знайдено цілу низку надзвичайно цінних документів до історії революційного руху 70-х років, а надто серія провокаторських зізнань того часу. Всі ці документи й матеріяли з відповідними коментаріями Комісія має видати зараз-же, скоро дозволить це зробити друкарська техніка.

16. НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА КОМІСІЯ. Формально своє існування при Академії Наук Комісія розпочала з 1 червня 1921 р., а до того часу працювала, як секція Наукового Товариства. Головою Комісії був акад. А. В. Корчак-Чепурківський, ученим Секретарем — О. К. Дорошкевич. Комісія розпадалася на такі установи:

а) Інститут Фізичної Культури, в складі керівничого В. Я. Підгаєцького та 4 постійних членів, працює, головним чином, у сфері фізичного виховання та антропометричних дослідів. При Інституті засновано музей, антропометричний кабінет та фізіологічну лабораторію, які постачають матеріял до справ фізичного виховання. Інститут брав через відпоручників участь у з'їздах фізичного виховання в Москві та в Харкові, а також завів зносини з аналогічними установами на Україні (Харків, Одеса) й по-за її межами (Москва, Петербург, Томське і ин.).

б) Секція Трудової Школи — Керівничий О. Ф. Музиченко і три постійних члени — од 14 вересня відбула 12 засідань. Робота секції в двох провадилася напрямках — науково-теоретичному і чисто-практичному. В першому Секція виробила анкету-інструкцію для збирання відомостей у всеукраїнському масштабі про розвиток ідеї трудової школи, різні її типи та практичне переведення в життя. Анкету закінчено в грудні і дальша робота — переведення її — належить майбутності. Що-до практичної діяльності Секції, то

вона виявилася в інформаційній діяльності, збиранні матеріалів про трудову школу, популяризації її ідеї шляхом прилюдних зборів з доповідями на них і т. и.

в) Секція Історії Освіти на Україні, в складі керівничого С. П. Постернака і двох постійних членів, розпочала свою роботу з 5 вересня 1921 року і мала до кінця року 9 засіданнів. На них заслухано цілу низку докладів про організацію дослідів з історії освіти, вироблено інструкції для складання реєстру карток з історії освіти, для систематичної бібліографії, ухвалено план збирання матеріалів і розпочато саме збирання і т. и. Між иншим, у цьому напрямі секція здобула цінний архив з історії просвітнього руху на Україні з 1917 до 1920 р.р., а також де-що з приватних збірок. Ці, а також і инші аналогічні матеріали секція почала вже розроблювати, маючи на увазі друкуння їх як автентично, так і в обробленому вигляді, в формі відповідних монографій.

г) Секція Вищої Освіти — в складі Керівничого О. А. Янати й одного постійного члена — вела роботу в двох напрямках: науково-теоретичному, розроблюючи питання реформи вищої школи на Україні (секція намітила схематичну програму своєї праці в цьому напрямку, встановивши ті питання, які повинні бути детально розроблені і т. и.), та в практичному напрямку: зважаючи на заведення дисциплін українознавства по всіх вищих школах республіки, секція виробила детальні програми цих дисциплін (та надрукувати їх досі не почастило).

17. КОМІСІЯ ДЛЯ ПРИСУДУ ПРЕМІЙ НА ІСТОРИЧНО-ФІЛОЛОГІЧНОМУ ВІДДІЛІ. І цього року Комісія так само не функціонувала, як і попередні роки. Причини цього відомі. До Академії Наук не приходило ніяких наукових праць на премії, бо через кризу друкарської справи спинилася на Україні всенька наукова книжкова продукція, як зрештою і всяка инша. До того-ж, і самі премії — по кілька тисяч карбованців — як на теперішні часи, втратили всяку реальну цінність і, звичайно, не можуть притягати учених дослідників. Взагалі, всю справу з преміюванням визначніших наукових праць треба тепер ставити цілком на инший, ніж було давніше, ґрунт.

18. ОКРЕМІ НАУКОВІ ДОРУЧЕННЯ ВІДДІЛУ. По всіх вищезазначених комісіях робота переводиться колективно, але, поруч з працею комісій, Історично-Філологічний Відділ давав ще спеціальні наукові доручення поодиноким ученим, складаючи на них те чи инше спеціальне завдання більш менш систематичного характеру. Таких співробітників-спеціалістів для окремих наукових доручень мав 1921-го року Перший Відділ аж 15.

1) Проф. В. Барвінок і в минулому році провадив далі доручений йому опис церковно-слов'янських книг та стародруків з київських бібліотек, взявши цим разом ті з них, що переходять в Набережно-Никольській церкві на Подолі. Ра-

зом з цією роботою проф. Барвінок, як і перше, допомагав отемнілому акад. М. І. Петрову, нині небіжчикові, в його науковій роботі для Академії Наук. В минулому році небіжчик працював з доручення Академії над працею «Український народній місяцеслов» і за допомогою проф. Барвінка довів цю працю майже до кінця. Недороблене в цій праці доведеться докінчати, за смертю акад. Петрова і згідно з його вказівками, вже самому проф. Барвінкові.

Крім того, проф. Барвінок виконав й деякі інші доручення Академії. В квітні його командировано до Харкова, щоб здобути од влади документи на перевіз з Петербургу книжок, подарованих Російською Академією Наук, а також з Петербургу та Москви різних музейних річей з Першого Київського Музею та з академічного Музею Мистецтв (б. Ханенка), свого часу евакуованих на північ. Здобувши потрібні документи, проф. Барвінок вибрався до Москви й Петербургу і блискуче виконав дапе йому доручення. До Київа він привіз музейні речі з названих музеїв, а також дуже багато книг для Академії, а саме: з Харкова — 335 томів, з Москви — 2300 томів, з Петербургу — 3117 томів, а крім того, чимало виданнів для поодиноких академиків та наукових установ. Привезені книги збагатили собою бібліотеки академічних установ та Національну Бібліотеку.

2) Галант І. В. мав доручення од Академії Наук дослідити й описати та повибрати матеріял з історії жидівства на Україні з бібліотек та архивів на Поділлі. Але через сучасні умови цей співробітник Академії не мав змоги виїхати з Київа і тому дане йому доручення одпало, і І. В. Галант працює лиш як керівничий Жидівської Історично-Археографічної Комісії.

3) Демущький П. Д. описував рукописний архив небіжчика В. П. Науменка, перейцявши ту роботу по смерті Є. К. Трегубова.

4) Камінський В. А. мав спеціальне доручення робити етнографічні досліді на Поділлі, а також організувати у Вінниці етнографічну роботу. На протязі 1921 року В. А. Камінський передав до Фольклорно-Етнографічної Комісії дві збірки пісень, оповіданнів та ин., що зібрав сам безпосередньо з народніх уст, але це не весь етнографічний матеріял В. А. Камінського, бо частина його пропала вкрадена на залізниці під час перевозу до Київа. Опріч того, Камінський добув також чимало матеріялу з обсягу звичаєвого права, написавши на підставі цього матеріялу і наукову розвідку «Спадкування дочок по звичаєвому праву людности у Вінницькому повіті до початку революції 1917 року»; викладав етнографію у Вінницькому В. І. Н. О., виступав з науковими докладами, почав збирати матеріял до розвідок «Коцарство на Поділлі» та «Приймачество в звичаях людности Вінницького повіту» і т. и. Так само дала чималі наслідки і організаційна робота В. А. Камінського на Поділлі: план експедиції для всестороннього до-

слідую народнього життя, звязки етнографічні з місцевими дослідниками, музей у Вінниці з відділами: етнографічним, художнім та історично-археологічним, заснування Етнографічної Секції у Вінниці і т. и.

5) Квітка К. В. мав спеціальне доручення — розроблювати питання народньої музики. Виконуючи його, К. В. Квітка зложив такі праці: 1) Розгляд 743 українських народніх пісень, що він їх сам і зібрав, що до їх мелодичної та ритмічної будови і відношення між музичним і словесним елементом пісні (праця на 10 аркушів друку); 2) Програма до збирання відомостей про кобзарів, лірників (на 3 аркуші); 3) Музика народів крайнього сходу Європи (Мордви, Черемисів, Чувашів, Татар казанських, Башкирів і Калмиків) — на 2¹/₂ аркуша; 4) Хронологічний перегляд джерел до пізнання української народньої музики з XVI віку до середини XIX (на 1¹/₂ аркуша).

6) Кезма Т. Г. працював і далі над перекладом з арабського рукопису «Подорожі антиохійського патріярха Макарія на Україну та Московщину в XVII в.», що належить Українській Академії Наук. Нижче нам доведеться повернутися до цього цінного арабського манускрипту ще раз.

7) Проф. П. П. Кудрявцев провадив далі студіювання філософії на Україні, використовуючи не тільки друковані джерела, а й матеріали по київських архивах та бібліотеках — Духовної Академії, то-що.

8) Міяковський В. В. і в минулому році провадив студіювання архивного матеріалу з доби 50—60 р.р. XIX ст. До попереднього набутого матеріалу прибавилося ще 22 справи, які торкаються студентського руху, студентських товариств та інших політичних справ. Найбільш цікаві матеріали: 1) про Шевченка (стаття Фліорковського про Шевченка, арешт поета 1859 р.), 2) перехоплений лист Куліша до Т. Рильського з приводу статті Куліша в «Основі». На підставі зібраного матеріалу В. В. Міяковський склав оці розвідки: 1) Друкування революційних відозв у друкарні Києво-Печерської Лаври (друкується), 2) Польський памфлет проти Муравйова-вішателя, 3) Щоденник Пильчикова, 4) Матеріали до біографії Шевченка, 5) В. Доманицький-революціонер, 6) Революційні відозви 50—70 р. р. (надрукована). Крім того В. В. Міяковський систематизував зібраний попередньо матеріал для оброблення в формі широких нарисів з історії громадського руху на Україні на такі теми: Декабристи й масони на Україні; Кирило-Методієвське Товариство та Шестидесятники.

9) Новицький М. М. у серпні 1921 р. дістав од Відділу доручення — збирати архивні матеріали, що торкаються Шевченка та його доби. Виконуючи доручення, М. М. Новицький почав перевіряти й копіювати з автографів текст «Кобзаря» та збирати матеріал до біографії та наукового видання листів поета, використавши для цього матеріали, які переховуються по місцевих архивах і музеях, а також одбувши наукову подорож до

Нижина, щоб вибрати відповідний матеріал з архиву Історично-Філологічного Інститута.

10) Пархоменко В. О. з 18 серпня 1921 р., згідно з постановою Відділу, приступив до виконання даного йому наукового доручення — студіювати київську історію домонгольської доби та переглянути посмертні твори акад. М. І. Петрова з історії і топографії Києва. З першого доручення складено оці розвідки, які й читано як доклади по наукових установах Академії: 1) Про Аскольда й Диру; 2) Про східні культурні впливи у Києві XI ст.; 3) Про загальне історичне значіння Києва за старих часів і 4) Про боротьбу Полян з Деревлянами у X ст. Друге доручення В. О. Пархоменко виконав тим, що переглянув працю акад. М. І. Петрова «Давній Київ у історично-топографічному його розвитку» і зробив до неї чимало уваг та поправок, які матимуть вагу, коли доведеться остаточно редагувати посмертну працю покійного ученого.

11) Плевако М. А. в минулому році закінчив своє доручення скласти бібліографію творів Б. Грінченка і здав свою працю I-му Відділові.

12) Проф. Покровський О. І. подав значні опрацьовані матеріали, що повичерпував їх із класичних грецьких джерел, на тему: «Звістки класичних авторів про давню територію й людність теперішньої України». Тую справу він веде й далі.

13) Проф. Резанов В. І. працював з доручення Відділу над історією українського театру та драми і наслідком цього була монографія: «Українська драма», якої частину вже прислано до Академії.

14) Проф. Соколов І. І. працював далі в своїй спеціальності — дослідях над рукописними джерелами, найбільше грецькими, для української церковної історії. Окрім того, Відділ доручив проф. І. І. Соколову скласти університетський підручник «Історії Візантії», в якому взято було б на увагу взаємовідносини між Візантією й Україною. Виконуючи це доручення, проф. Соколов вибрався до Петербургу, щоб по тамтешніх бібліотеках і архивах збагатити свій матеріал. Окрім того, разом з своєю діяльною помічницею і теж співробітницею Академії К. А. Соколовою, проф. Соколов зробив надзвичайно цінні дослідження по архивах і бібліотеках мм. Хорола й Лубень на Полтавщині. Ці дослідження, на підставі документів, малюють нам господарсько-економічний та духовий стан на Полтавщині XVII й поч. XIX ст. і мають бути покладені в основу задуманої Соколовим спеціальної монографії про матеріальну й духову культуру цієї частини української землі.

Окріче згаданих тут наукових співробітників з спеціальними дорученнями, при Першому Відділі була ще О. Б. Курило, але, вважаючи на її спеціальні дослідження в сфері мови, Відділ одкомандирував її до Інституту української мови наукової, що потребував знавців-філологів.

19. БІБЛІОТЕКА ІСТОРИЧНО-ФІЛОЛОГІЧНОГО ВІДДІЛУ.

При окремих установах та катедрах I-го Відділу є свої спеціальні, добре впорядковані, бібліотеки. Так, при Комісії словника живої мови міститься, як згадано вже, бібліотека небіжчика Б. Грінченка, з якої користується і неакадемічна публіка. Велика так само бібліотека орієнталістична при кафедрі арабсько-іранської філології акад. А. Є. Кримського: в 1921 р. її розміщено в трох кімнатах, але цього приміщення вже мало тепер, а як буде до Києва перевезено тую частину бібліотеки акад. А. Є. Кримського, що залишилася поки-що в Звинигородці, то доведеться під орієнталістичну бібліотеку одшукати ще якусь залю. Серед рукописів тієї бібліотеки є «Подорож антиохійського патріарха Макарія XVII в. на Україну та Московщину,» — таких рукописів є всіх на світі 4. Примірник акад. Кримського містить цікаві варіанти й місця, яких немає по інших. Тепер перекладає його науковий співробітник Академії Т. Г. Кезма. Потроху засновуються ще й інші спеціальні бібліотеки при установах I-го Відділу, — так, у минулому році покладено початки для бібліотеки при Комісії для видавання пам'ятників новітнього українського письменства та Комісії для дослідів над громадськими течіями на Україні.

Та, oprіче того, має ще Академія Наук одну велику спільну бібліотеку, яка обслуговує собою не тільки весь відділ Історично-Філологічний, ба й Відділ Соціальних Наук. Це бібліотека імені покійного професора Вол. Антоновича. Бібліотекою порядкує відома своїми історично-археологічними працями К. М. Мельник-Антоновичева. Бібліотека ця міститься у спеціально одведеній залі і збагатилася в минулому році на 1531 том, а разом має в собі вона 9376 томів друкованих книг та рукописів. Співробітники Академії користуються цією бібліотекою досить інтенсивно.

Од Наукового Товариства перейшла до Академії також чимала бібліотека, складена з бібліотек «Старої Громади», Ол. Кониського, то-що. Завідує нею Н. Д. Романович-Ткаченко. Поки-що ця бібліотека міститься в давньому приміщенні Наукового Товариства, але стоїть на черзі перенесення її до будинку Академії Наук.

20. РЕДАКЦІЯ ВИДАНЬ ІСТОРИЧНО-ФІЛОЛОГІЧНОГО ВІДДІЛУ.

Повний розвал поліграфічної промисловости й брак власної академічної друкарні не дали спромоги Відділові наладити як слід свою видавничу діяльність, хоч у портфелі Відділу назбиралося чимало матеріалу, готового до друку, як у формі дрібних статтів і заміток, так і цілих монографій. Через те персонал редакції (два вчені коректори) зайнятий був остаточним підготуванням до друку матеріалів (передані рукописи перекладались на українську мову, переписувались на самописці і то в кількох примірниках, щоб була часом за теперішніх обставин вони не загинули, то-що). Не зважаючи на ті скрутні друкарські обставини, Відділ зміг таки випустити в

світ третій випуск «Збірника Історично-філологічного Відділу» — що містить монографію проф. Т. П. Сушицького «Західно-руські літописи, як пам'ятки літератури», (що через смерть автора не змогла вийти в повному об'ємі, а тільки I-ша її частина) в українському і руському виданню; далі докінчувалась друком II книжка за 1919 рік «Записок Історично-Філологічного Відділу» (видрукувано 5 аркушів) та почато друком працю акад. А. Є. Кримського «Історія Персії та її письменства» (одруковано 1 аркуш). Окрім того, через Київську Філію Державного Видавництва Відділ видрукував працю своєї Правописної Комісії: «Найголовніші правила українського правопису».

IV.

Другий (Фізично-Математичний) Відділ.

II-й Фізично-Математичний Відділ ВУАН по статуту складається з 15 кафедр, в тім числі 5 прикладних; усі ці кафедри повинні бути заміщені академіками. Але, крім цих кафедр, на II-му Відділі є низка інституцій (на чолі яких можуть стояти і не академики), Комісій та Комітетів, які розробляють спеціальні питання. Згадаю про одну з найважливіших Комісій, — для вивчення Природних Багатств України. Крім того, до складу Академії Наук увійшло Наукове Товариство і його Природничо-Історичний Відділ, в складі секцій Ботанічної, Зоологічної, Метеорологічної і т. п., який об'єднався з II-м Відділом ВУАН.

Ознайомимося ближче з особовим складом та діяльністю II-го Відділу. В минулім 1921-м році було 12 академиків, рахуючи тільки тих, які бували на засіданнях Академії. Крім того, на II-му Відділі є 3 директори Інститутів, які користуються повними правами Членів Відділу. На засіданнях II-го Відділу бувають присутніми також голови Секцій був. Наукового Товариства, але без права рішучого голоса. Головою був з початку акад. М. Т. Кащенко, потім акад. П. А. Тутковський. Секретарем був акад. В. І. Липський. За минулий 1921-й рік було 25 засідань. Праці, як і раніш, було багато і літньої перерви не було. В минулім році було обрано 5 нових академиків: А. В. Корчак-Чепурківський та А. В. Старков (медичні кафедри), А. В. Фомин (ботаніка), Є. Ф. Вотчал (сільсько-господарча біологія) та Н. М. Крилов (математична фізика).

З нових установ зазначу: 1) Лабораторія експериментальних дослідів по натуральній філософії (акад. Д. О. Граве), 2) Комісія для вивчення складу атомів (акад. В. О. Плотников), 3) Інститут експериментальної медицини та епідеміології (акад. А. В. Корчак-Чепурківський), 4) Лабораторія для дослідів над центральною нервовою системою (акад. А. В. Старков), 5) Комісія дослідів над питаннями геофізики (акад. Б. І. Срезневський), 6) Мікробіологічний Інститут (перейшов з Українського Наукового Т-ва). Крім того, з Наукового Т-ва ще перейшли: 7) Бюро Наочного Приладдя до навчання, 8) Му-

зей Наочного Приладдя, 9) Майстерня мікроскопічних приладдів, 10) Майстерня природничого приладдя.

Треба зауважити, що численні установи II-го Відділу розміщуються в 3-х будинках: 1) в головнім будинку по Володимирській вулиці ч. 54, 2) в будинку був. I-ої гімназії, який лише в 1921 році остаточно звільнений і переданий до Академії Наук і 3) по Володимирській вул. ч. 37 (Мікробіологічний Інститут). Але крім цього, ціла низка співробітників Академії працює в буд. бувшого Університету, Політехнічнім Інституті, б. Синдікаті, Анатомічному театрі і т. ин.

Ознайомимося ближче з працями та завданнями різних установ, що належать до складу II-го Відділу. Але я прохав би не забувати, при яких тяжких умовах доводилося працювати.

I. ЛАБОРАТОРІЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДІВ ПО НАТУРАЛЬНІЙ ФІЛОСОФІЇ, головою якої є академик Д. О. Граве, має своїм завданням — виучування усіх видів енергії з метою використання їх найвигідніше для потреб широких кол людности. Малося на думці улаштування III-х Відділів лабораторії:

1) Макрокосмічного, — присвяченого виучуванню сил, діючих в міжпланетнім просторі.

2) Мікрокосмічного, — що має метою виучування сучасних поглядів на структуру атомів і

3) Біологічного, — що має завданням виучування фізично-хімічної природи життєвих процесів.

На думку акад. Д. О. Граве, усі ці дослідження повинні бути об'єднані широким загальним філософсько-математичним світоглядом. Роля математика в загальній праці лабораторії добре визначається словами славетнього математика Чебишева: «Математика розвинулась під впливом ріжнманітних виявлень одного спільного завдання усієї людської діяльности розпорядитися засобами, що маютья під рукою для осягнення найбільшої користи».

Зібравши гурток людей, що співчували його думкам, академик Д. О. Граве почав підготовлювати їх до майбутньої праці в лабораторії шляхом поширення їх математичного кругогляду. З допомогою періодичних повідомлень, що відбувалися з квітня 1921 року три рази на тиждень, він підготував до друку такі трактати загального змісту:

1) Перший том трактата по небесній механіці, що містить в собі загальні теорії, які відносяться до руху планет та комет. 2) Теорія функції Гамма (Gamma function). 3) Теорію гіпергеометричних функцій.

З огляду на те, що по загальним причинам неможливо було організувати лабораторні експериментальні праці, усі заняття сконцентрувалися на математичних дослідах по небесній механіці. Згідно з духом лабораторії ці зайняття мають яскраво

експериментальний характер. З огляду на те, що ці зайняття цілком нові, необхідно їх коротко характеризувати.

Перше завдання, поставлене акад. Д.О. Граве Макрокосмічному Відділу лабораторії, полягає в виучуванні електромагнітного поля, джерелом якого з'являється сонце. Виучування це повинно користуватися методами небесної механіки та астрофізики. Сучасні засоби приближеного рішення задач небесної механіки надто грубі та недоскопальні для цього трудного завдання, а тому вони вжили радикальний перегляд усієї небесної механіки з метою удосконалення її методів. На першому плані акад. Граве поставив завдання, які хоч і не збігаються цілком з завданнями небесної механіки, але дозволяють знайти цілком точне повне вирішення. Першим з таких завдань вони взяли завдання планетного руху, побудженого постійною по величині та напрямку пертурбаційною силою. Перша згадка про це завдання зустрічається у Lagrange'a в його мемуарі, присвяченім притяганню до двох непорушних центрів. Великий математик дав проте помилкове рішення цього завдання. Треба дивуватися, що протягом півтора століття помилка Lagrange'a не була помічена, хоч завдання це так близько до осівних завдань небесної механіки. На пропозицію акад. Граве, Юрко Дмитрович Соколов, старший вирахівник лабораторії, зайнявся вказаним завданням. Він зауважив помилку Lagrange'a, яка робила неправильними формули на двох сторінках його мемуарів. Він упорядкував формули завдання і організував вичислення, що мають метою визначення чертежів траєкторії при різних величинах пертурбаційної сили. Трудність вичислень полягала в необхідності користуватися еліптичними функціями, з якими наші молоді вчені були мало знайомі. В сучасний мент усі труднощі переможено. Чертежі траєкторій дають повну картину явища. В найближчій часі можна приступити до слідуючих більш трудних чергових завдань.

Астрофізичні дослідження гальмувалися тим, що астрономічна Обсерваторія знаходиться в завідуванні осіб, що служать в ВІНО і не допускають досліджень співробітників Академії. Асистент лабораторії Леонід Дмитрович Носов лише в останні часи, завдяки ввічливості акад. Б. І. Срезневського, одержав змогу робити дослідження атмосферної електричності.

II. КОМІСІЯ ПО ВИУЧУВАННЮ ПРИРОДНИХ БАГАЦТВ УКРАЇНИ. Головою Комісії був академик Тутковський. Секретарем В. В. Різниченко. Як відомо, ця Комісія поділяється на декілька секцій, з яких ми розглянемо тільки одну Гідрологічну, якою завідував проф. М. І. Максимович. Ця секція має окреме приміщення в будинку був. І-ої гімназії і поділяється на три підсекції: 1) Гідротехнічна, 2) Гідрологічна і 3) Меліораційна. Кожна з цих підсекцій працювала самостійно, незалежно, по тих програмах, які були затверджені

Спільним Зібранням. Секцією Гідротехнічною завідував проф. А. П. Артем'євський, секцією Гідрологічною — інженір С. К. Комарницький, Секцією Меліораційною інженір С. К. Писарів. Усіх співробітників, що працювали в Секції було 16. Загальне завдання праць Гідрологічної Секції — це докладне виучування та оцінка водних багатств України, яке має метою встановлення всього водного господарства України, як для поліпшення стану земель та меліорації, так і для допомоги сільському господарству, також і для допомоги промисловості через дешеву водяну енергію (білий вугіль).

Усіх засідань секції за 1921 рік (спільних і по підсекціях), було 10. На 3-х засіданнях обговорювалися загальні програми, питання та біжучі справи; на інших 7-ми було заслухано доклади. Співробітники секції підготували цілу низку праць, частину яких було надруковано, а частина підготовлена до друку і знаходиться в рукописах.

III. КАТЕДРА ГЕОЛОГІЇ, яку займає акад. П. А. Тутковський, має в своїм віданні Геологічний Кабінет (консерватор — Ф. М. Полонський), діяльність якого в 1921-му році можна поділити на 1) організаційну, 2) дослідчу, 3) науково-практичну і 4) популяризаційно-освітню.

1) Що до організації, продовжувалася вже почата праця по збиранню, упорядкуванню та каталогізації бібліотеки Геологічного Кабінету. За 1921 рік придбано 302 назви книжок, журналів та мап, усі вони занесені до інвентарю та каталогу. Потім продовжувалася діяльність по складанню геологічного та палеонтологічного Музею, упорядкуванню та монтируванню колекцій. Колекції було придбано різними засобами, почасти вони були подаровані різними особами, в тім числі і найбільша акад. П. А. Тутковським. Поміж придбаних річей не можна не зазначити майже цілий кістяк мамута з Кременчузького повіту. 2) Дослідча діяльність виявилася в продовженню попередніх праць акад. П. А. Тутковського по фізично-географічним краєвидам України, потім по питанню про плейстоценове обледеніння і почата велика праця про міжледникову добу. Консерватор Музея Ф. М. Полонський зробив кілька екскурсій в околицях м. Києва для дослідження олігоценових покладів (родовиця янтарю), причому зібрано багато зразків. 3) Науково-практична діяльність виявилася в тій активній участі, яку особовий склад Геологічного Кабінету приймав в працях Українського Геологічного Комітету, УкрТорфу, ПромРозвідки, Бюро бурого вугілля, С.-Госп. Вченого Комітету, Курортної Комісії, СтатБюро і інших установ. Підготовлено до друку 9 різних праць. Насамкінець 4) Популяризаційно-освітня діяльність виявилася перш за все в улаштуванні семинара по мікроналеонтології; слухачів було 23 чоловіка, зайняття відбувалися систематично в приміщенні Мікробіологічного Інституту. Потім в часописах «Більшовик» та «Вісти» акад. П. А. Тутковський надрукував 14 популярних статтів по різних

питаннях, які торкаються геології та мінералогії України, і цілу низку статтів передав до Енциклопедичного Словнику на літ. А по мінералогії, петрографії, геології та палеонтології.

ІНСТИТУТ ТЕХНІЧНОЇ МЕХАНІКИ в 1921-му році був під завідуванням проф. К. К. Сімінського. Через брак коштів праця провадилася переважно науково; причому розроблялися теми по будівельній механіці та інженерній практиці. Лабораторія Інституту, як і раніш, мала своїм завданням спробу будівельних матеріалів. Особовий склад Інституту складався з 11 людей. В Інституті протягом року відбулася низка засідань, де було зроблено багато докладів. Директор Інституту зробив 7 докладів, старший лаборант В. С. Лисін — 4, старший лаборант І. Я. Штаєрман — 11, молодший лаборант — І. А. Кирієнко — 6, проф. Шенберг — 4, інженір М. М. Орлов — 7, сторонні особи — 5. Крім того, проф. К. К. Сімінський приготував до друку 7 праць. Старший лаборант Лисін — 8. Директор Інституту К. К. Сімінський, як спеціаліст по будіванню мостів, часто бував в командировках по запрошенню Комісаріята Шляхів.

КОМІСІЯ ВИЦОЇ МАТЕМАТИКИ, головою якої є акад. Г. В. Пфейфер, працює в складі 5 чоловік. Протягом 1921 року було 31 засідання, на яких було зроблено цілу низку докладів. Академик Г. В. Пфейфер зробив на цих засіданнях 15 докладів, проф. А. П. Котельников — 3 доклади, М. К. Куренський — 1 доклад і сторонні особи — 7 докладів. Крім того, акад. Пфейфер подав до надрукування 2 мемуари. Він був також головою Ревізійної Комісії і Членом Комісії по виробленню штатів ВУАН.

ГЕОМЕТРИЧНИЙ ІНСТИТУТ, директором якого є проф. М. О. Столяров, заснувався 17 березня, коли Спільне Зібрання постановило обрати Директора. Але з огляду на те, що протягом усього року зовсім не було асигновано коштів і навіть авансу, не можна було заснувати Музею геометричних моделей та приладів по геометрії руху, що малося на думці; не можна було навіть запросити відповідного особового складу. А тому, вся діяльність Інституту полягала в розробленню теоретичних питань, докладах і наукових працях. Директор Інституту проф. М. О. Столяров продовжував свої праці по геометричному численню та аналітичній геометрії. Крім того, підготовлював матеріали по кінематиці, зробив доклад про «умовний час», потім про кінематичні основи закону збереження живої «сили»; з доручення II-го Відділу брав участь в розробленню проєкта механічних майстерень для вироблення точних приладів. Крім того, з доручення II-го Відділу, подав II-му відділу рецензію з приводу винахіду інженіра Ціолковського і склав рецензію на працю Фуре і її переклад на українську мову. Старший лаборант І. Я. Штаєрман продовжував розробляти питання про систему нескінчено великого числа рівнянь з нескінчено великою кількістю невідомих.

ХЕМІЧНА ЛАБОРАТОРІЯ, якою завідував акад. В. О. Плотников, знаходиться, власне кажучи, в Політехнічному Інституті, де провадяться праці, доки не буде улаштовано власної лабораторії Академії, в особливому приміщенні, одведеному в будинку був. I-ої гімназії. Особовий склад лабораторії складається з 4 осіб. В лабораторії зроблено цілу низку праць під безпосереднім проводом акад. В. О. Плотникова. Так, М. А. Рабінович і О. І. Якубсон робили досліди діаграми стану пари о фосфорний kwas-ефір. П. З. Фішер робив досліди над електропровідністю розпусків в рідкім хлорі та над електропровідністю твердого бромістого срібла. Відносно цих дослідів було зроблено доклади і на з'їзді фізиків в Києві в осени 1921 року. Крім того, в лабораторії розроблялися й теми науково-технічного характеру: 1) добування бертолетової соли з звичайної соли та поташу через електроліз. 2) Заміна платинових електродів електродами з іншого матеріялу. 3) Добування штучних азотових угносьнь.

ЗООЛОГІЧНИЙ МУЗЕЙ, що знаходиться під завідуванням акад. М. Т. Кащенко, продовжував в минулому році свою працю, не вважаючи на самі несприятливі умовини, не вважаючи на те, що йому не було асигновано коштів, як і не було змоги робити які-небудь екскурсії. Між тим, ціни на всі продукти зростали непомірно. Так, напр., один набой для рушниць коштував в літку 3000 карб., а в листопаді він коштував вже 28 000 карб. Проте колекції все-ж поступали до Музею; три зоолога доставили 362 пкурки птахів, тобто на них витрачено більш як 7 000 000 карб. Не вважаючи на всі ці важкі обставини, Зоологічний Музей збільшувався і розвивався. В червні місяці він перейшов в нове приміщення (раніш він містився в одній кімнаті на 3-му поверсі головного будинку Академії на Володимирській вулиці № 54), а саме в будинку був. I-ї гімназії, де займає три досить великі кімнати.

Особовий склад Музею в початку 1921 р. був 16 чоловік; директор — акад. М. Т. Кащенко, помічник директора — проф. М. М. Воскобойників, консерватор — М. В. Шарлемань, секретар — спочатку О. І. Оболенський, а потім Л. А. Шелюжко. Протягом року відбулося не мало змін і наприкінці року в особовому складі було 17 людей, але в тім числі було і 4 позаштатних зоологи.

Справами Музею відав Зоологічний Комітет в складі 5 осіб в тім числі і голова Комітету акад. М. Т. Кащенко. Комітет збирався протягом року 7 разів. Крім того було 12 засідань всіх зоологів Музею; на цих засіданнях було заслухано 15 докладів на наукові та організаційні теми.

1) Колекції Музею значно збільшилися за минулий рік. По класу *Mammalia* (ссавці) 140 штук, подарованих ріжними особами, в тім числі консерватором Музею М. В. Шарлеманем. 2) По класу птахів 400 штук з ріжних місць України,

10 гнізд та більше 150 яєць; особливо цінна колекція подарована М. Щербиною та М. В. Шарлеманем. 3) По класу плазунів, земноводних та риб прибавилося, порівнюючи, небагато, (головним чином, за браком посуду), всього біля 65 штук. 4) По класу м'якунів (Mollusca) надійшло більш як 1400 штук, головним чином, від В. В. Совинського та Т. Г. Добржанського. 5) По класу павуків надійшло декілька сот штук, головним чином від В. В. Совинського та Б. Франкфурта. 6) Метеликів (Lepidoptera) поступило по-над 1000 штук, головним чином від Л. А. Шелюжко та І. Жихарева. 7) Ріжних інших комах де-кілька тисяч. Придбано також немало інших тварин — черваків, губок і т. ин.

Таким чином, ми бачимо, що росту Зоологічного Музею сприяли, головним чином, свої зоологи, які подарували Музею великі колекції.

Бібліотека Зоологічного Музею також значно збільшилася. В початку 1921 року в ній було всього 18 №№ книжок, а в кінці року більш ніж 1000 №№. Частину цих книжок ($\frac{1}{4}$) привіз з Петербургу І. І. Клодницький, а решта поступила через М. В. Шарлеманя.

Що до наукових праць співробітників Музею, то тут немає змоги перелічити всі ці праці (про все це буде надруковано в річному звідомленні), через те я обмежусь загальними увагами. Зазначу тільки, що праці мали дуже різноманітний характер, але, головним чином, фауністичний. З музейного особового складу 7 чоловік було в командировках (2-е в довгих) і екскурсіях. Зроблено було більше як 250 екскурсій, причому М. В. Шарлемань зробив в 1921 році 52 екскурсій, А. В. Кістяківський — 57, В. В. Совинський — 37, М. Щербина — 40, Л. А. Шелюжко — 25. Що-до спеціально-наукової діяльності, то співробітниками Зоологічного Музею було зроблено 12 докладів, надруковано більше як 20 праць і ще 45 рукописів готових до друку.

АКЛІМАТИЗАЦІЙНИЙ САД, в минулому 1921 році мав ще більш перешкод праці, ніж в попередньому, не тільки з матеріального боку (бо ні на платню співробітникам, ні на операційні витрати майже не асигнувалось коштів), але у Сада забрали ту головну частину землі, на якій він існував, а саме — в Політехнічному Інституті. Сад загубив не тільки землю, але довелося залишити там і велику частину рослин і тільки частину перенести в друге місце, а саме на територію Зоологічного Саду. Проте і в цьому році було зроблене де-які цінні праці. А саме: 1) Продовжувалися звичайні що-річні записи вегетації плодів дерев, лише досягання плода трудно було спостерігати як тому, що в кінці літа одібрали землю, так і тому, що більшість плодів викрали ще до того, як вони достигли. 2) Акліматизаційні персики та абрикоси вродили дуже гарно, але через надзвичайну посуху плоди були невеликого розміру, а безліч їх обсіпалася, навіть з гілочками. Частину

так званого «серпньового персика» пощастило зберегти і посадити в ящику в другім приміщенні. В цім році цвіли і дали багато плодів сажанці пізніх сортів — «мадам Пайнерт» та «Некторина ананасного», але ці плоди не пощастило перенести на нове місце і довелося їх позбутися. 3) В перший раз дали плоди сажанці «Ренета Ландсберського» (на 7-му році посіву), правда усього з штуки. Вони будуть описані окремо. 4) В 1921-му році в перший раз викопано 2—3 коріння середне-азійського сумбулу (*Eurvangeliium Sumbul*), який, як оказується, зберігає в нашім кліматі свій сильний мускатний дух. 5) В перший раз у нас цвіла жовта горочавка (*Gentiana lutea* h.), яку посадили ще в 1915 році. Не вважаючи на шкідників, 2 штуки дали насіння, яке в осені посіяно в ящиках. 6) В осені посіяно в ящику насіння тих персиків та абрикосів, які ветигли доспіти до того часу, поки у Акліматизаційного Саду одібрали землю. Разом з землею було забрано і посажені там рослини. плодови та лікарські, а через те не приходиться і говорити про них. Само собою ясно, що зібрано дуже мало лікарських продуктів.

Директор Сада, акад. М. Т. Кащенко, написав такі праці: 1) «Лікарські культури Акліматизаційного Саду» — з малюнками. 2) «Вплив посухи 1921-го року на рослини Акліматизаційного Саду» і 3) «Посівні персики та абрикоси Акліматизаційного Саду» з малюнками. Він же, разом з техніком Саду О. С. Рябовою, склав «Огляд діяльності Акліматизаційного Саду по лікарських рослинах від 1916 по 1921 рр.». Практикант М. В. Фаворський підготував свої «Матеріяли по квітнинню медоносних рослин в 1921 році».

БОТАНІЧНИЙ САД, як і в попередні роки, не одержав ділянки землі, якої він давно чекає, а тому уся його діяльність полягала виключно в наукових працях, збиранню матеріялів для гербарія, музею, упорядкуванню цих матеріялів, ярликуванню зібраних і знову одержаних колекцій, визначенню рослин, потім, в поповненню бібліотеки і т. ин. Штати Ботанічного Саду наприкінці 1921 року було скорочено, хоч і так вони були невеликі. А саме, в першу половину 1921 року, крім директора, було всього 2 чоловіка: молодші ботаніки — Є. І. Бордзиловський та О. О. Ломачевський-Петруняка. 3-ій співробітник С. А. Смирнов, що в 1921 році виїхав в командировку на Миронівську дослідну станцію, там довго прохворів, і, повернувшись, тільки в осені 1921 р. був поновлений на своїй посаді. В осені 1921 року було прийнято ще 2 співробітників, але, по постанові Комісії (для скорочення штатів), затвердженій Спільним Зібранням, довелося наприкінці року звільнити 2 співробітників. Таким чином, на початок 1922 року в Ботанічному Саді (не рахуючи директора) залишилося 4 чоловіка, які тепер всі називаються однаково ботаніками, але тільки ріжних окладів.

Директором Саду був акад. В. І. Липський. Він про-

довжував свою працю по збиранню флористичної літератури України. Весною та в літку 1921 року він зробив кілька екскурсій по Чернігівщині, Київщині та Волині. Колекції, які було зібрано там, поступили в гербарій Саду. Крім того, акад. В. І. Липський є вице-президентом Академії Наук та членом Управи.

Є. І. Бордзилівський (ботанік вищого окладу) продовжував працю бібліографічного характеру, — по сводці літературних даних відносно місценаходження українських судинних рослин: потім, він обробляв гербарний матеріал, зібраний на Україні, причому, йому пощастило встановити находження на Україні низки нових для краю рослин. Крім українських рослин, він продовжував працю над своїми кавказькими рослинами і встановив новий вид «*Iris armena*»; врешті, він склав гербарій місцевої київської флори. Велику частину свого власного гербарія (біля 20 пачок) він подарував гербарію Ботанічного Саду. З наукових праць зазначимо 2 статті «*Plantae novae in Transcaucasia defectae*» та «Обзор видов розы *Thesium* Крымско-Кавказского края».

О. О. Ломачевський-Петруняка протягом вегетаційного періоду зібрав великий матеріал для видання «Гербарія Української флори»; підготував частину другої праці «Флора околиць Києва». Підготував до друку і подав працю «О двоюком роде опушения растений».

М. В. Чернояров, що вступив в жовтні 1921 року, подав дуже цікаве справоздання про свою цитологічну працю, яка має на меті вирішення питання надзвичайно важливого практичного значіння — про одержання скороспілих пород рослин. Ця праця (дуже спеціального характеру) була розпочата ним ще в Криму.

Базилевич А. В. практикант вступив лише в жовтні в 1921-му році. Його праця полягала, головним чином, в монтировці гербарія та відбиранню дублетів рослин.

КОМІСІЯ ПО ВИУЧУВАННЮ ФЛОРИ УКРАЇНИ, керуючим якої є акад. О. В. Фомин, має своєю метою спеціальне виучування флори України в широкому розумінню, тоб-то не тільки вищих (квіткових) рослин, але й нижчих, так званих спорових, до яких належать, перш-за все, папороті, потім мохи, лишай, водорості, гриби. Особливу увагу звертали на виучування нижчих рослин України. Акад. О. В. Фомину було доручено підготувати кадр спеціалістів по різних Відділах нижчих рослин, що й було зроблено. І тепер праця по виучуванню цих, раніш занедбаних, рослин пішла прискореним темпом. Кожний з спеціалістів веде свою справу à fond: він виучує монографічно не тільки саму флору цих рослин, але збирає усю літературу відносно цього питання (картковий каталог), опрацьовує не тільки рослини, зібрані їм під час екскурсій, але й усі ті матеріали, які були вибрані раніш ким-небудь. Рослини виучуються не тільки з зовнішнього боку, себто форми, але й їх біології.

Оброблення колекції провадиться згідно вимогам флористики та систематики. Рослини не тільки описують наново, але й зарисовують їх, чого раніше ніколи не робилося; де-які нижчі рослини культивуються (навіть в оранжереях) і наслідки швидко виявилися. Виведено багато нових рослин не тільки для України, але й нових взагалі в науці, тоб-то раніш невідомих. Завначу характер праці в деталях, причому зауважу, що про наслідки праці робилися доклади в Академії. Голова Комісії акад. О. В. Фомин керував над працями цих співробітників, улаштовуючи часом відкриті засідання. Він же керував семинаром, улаштованим при Академії, де робилися реферати наукових праць. Продовжував працю по виучуванню мохів *Sphagnaceae* України, займався спеціально обробкою папоротьювидних України і був зайнятий виучуванням кримсько-кавказьких можевельників.

Співробітниця М. А. Целле працює над виучуванням міксоміцетів (*Muchomycetes*) й склала готовий до друку список усіх знайдених на Україні видів, причому всі види зарисовані.

Співробітник М. В. Панчоха виучує потінковці (*Hepaticae*) і встиг виучити представників родини *Ricciaceae*, *Marchanthiaceae*, *Anthocerotaceae* і частину родини *Jungermanniaceae* *anacrogynae*.

Співробітник О. З. Архимович виучує спеціально лишайники (*Lichens*). Він працює вже три роки і встиг підготувати до друку і подати велику монографію «Матеріали к лихинологии Украины», частина перша, де монографічно оброблено родину *Parmeliaceae*. Він знайшов цілу низку нових лишайників і списав низку нових форм. Начорно готова і друга монографія — Род. *Cladoniaceae*.

Співробітник М. Ю. Вагнер виучує спеціально мохи (*Mosci frondosi*). Від подав до друку особливу монографію з малюнками — «К флоре мхов Украины», де опрацьовано род. *Mniaceae*. Тут між-іншим описано новий вид, що називається *Mnium ucrainicum*.

Співробітник Д. О. Зеров працює над спеціальними мохами, так званими «торфовими» (*Sphagnaceae*), які утворюють торф. Він зробив цілу низку екскурсій, зібрав до 400 зразків цих мохів, частина яких вже опрацьована і дала цікаві наслідки.

Крім цих нижчих рослин, Комісія займається також виучуванням флори нижчих рослин (які називаються инакше квітковими або насінними). Співробітник Оксіюк приступив до детального монографічного виучування флори України і зайнявся спеціально род. *Ranunculus*, зокрема родом *Clematis* і *Anemone*. Він зробив низку екскурсій в околицях Києва і зібрав багатий матеріал для гербарія, який тепер обробляється.

Співробітниця О. Г. Радде-Фомина працює над монтировкой колекцій. Вона приготвила до друку статтю про технічну прядільну рослину *Asclepias Cormeti*, а також ботанічно-географічний нарис Остерського повіту.

НАЦІОНАЛЬНИЙ БОТАНІЧНИЙ МУЗЕЙ ТА ГЕРБАРІЙ розпочав своє існування тільки в кінці 1921 року, а тому не доводиться багато сказати про нього. Завідує ним акад. О. В. Фомин і він як найтісніш зв'язаний з Комісією по вивченню флори України; тим більш, що, за браком коштів, особовий склад для Музею було взято з цієї ж Комісії. Музей міститься в буд. був. I-ої гімназії.

МІКРОБІОЛОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ, директором якого є доктор медицини Ф. З. Омельченко, перейшов до Академії з Наукового Товариства в червні 1921-го року. Міститься він на Володимирській вулиці ч. 37. Самий переїзд, розташування майна, меблів, приладів, лабораторії, бібліотеки й т. ин. забрало багато часу і лише в-осени можна було приступити до праці.

Як відомо, завдання мікробіології — вивчення живих тварин, яких не видно неозброєним оком. Але сюди-ж увіходять і проявлення життя неорганічного (кристалографія, петрографія). Що до бактеріології, яку часто змішують з мікробіологією, то вона увіходить, як маленька частина до складу мікробіології.

За цей короткий час в Інституті зроблено такі праці: 1) картковий каталог бібліотеки Інституту, 2) список лабораторного приладдя, 3) список приладдя майстерні Інституту, 4) упорядкування приладдя для праці у відділах мікроналеонтологічному, бактеріологічному та експериментальної біології, 5) упорядковано вже приладдя і для інших відділів Інституту, як ботанічний, зоологічний, мікрофотографічний, — хоч розташувати їх ще не можна, 6) складено статута мікробіологічного Інститута.

Наукова діяльність Інституту виявилася в цілій низці праць директора Інституту Ф. З. Омельченка, частина яких здана до друку, а частина готова до друку.

Здано до друку такі праці: 1) Московсько-український назводів дрібнорозглядних, частина 1-а. 2) Ще де-які міжплини до оброблювання спорядунків дрібнорозглядних, 3) Захист між розпорошеними укладами людських оруддів і як їм користуватися, що до розпізнання хвороб, 4) Рецензії про твори Bonnet, Schmarpa та Hertwig'a, 5) Рецензія на російсько-український медичний словник.

Він же підготував до друку: 1) Московсько-український назводів дрібнорозглядних (2-а частина), 2) Пружно-волокникова сітка людських тканин та її біологічне значіння, 3) Подвійність залідників у птахів, 4) Справядкове розпізнання лихих новотворів у людей, 5) Мікрофауна твердого та пухкого ґрунту для городини.

Під керуванням директора Інституту почали свої праці два лікаря - практиканти: лікар — С. Н. Кузнецов та А. І. Євдокимов. Перший виконує працю по загоїванню стріляних мізкових поразок, а другий працює на тему: «Мікробіологія лихих новотворів у людей».

Нарешті, в Мікробіологічному Інституті акад. П. А. Тут-

ковський веде свій семінар по мікропалеонтології для гуртка слухачів, яких набралось більш як 20 людей.

ІНСТИТУТ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА ЕПІДЕМІОЛОГІЇ, директором якого є акад. А. В. Корчак-Чепурківський, розпочав свою діяльність тільки в листопаді 1921-го року, а тому він не мав ще часу розвинути свою діяльність, та й не було змоги за браком матеріальних засобів, обладнання та особового складу, який би оплачувався. Одним з найголовніших завдань, що намітив директор, являється виучування санітарного стану України. Переводилося зібрання та розроблення санітарно-статистичного матеріалу, на підставі офіційних даних, з яких буде взято матеріал для відповідних діаграм, картограм і т. ин. захорувальности людности та медичної їй допомоги.

Крім праці по Інституту, акад. А. В. Корчак-Чепурківський був головою медичної секції (що перейшла од Наукового Т-ва), де він робив доклади, головним чином, по заразним хворобам і по соціяльній та громадянській гігієні. Він же був головою Педагогічної Секції (а після сполучення Наукового Т-ва — Педагогічної Секції Академії Наук). За короткий час свого існування вона виробила план Наукового вивчення найголовніших питань сучасної педагогіки на ґрунті експериментальних досліджувань та практичних спостережень над процесами навчальної праці в новій трудовій школі. Зокрема, був заснований Інститут Фізичної Культури і провадиться експериментальні досліди трудових процесів. Виучується історія освіти на Україні. Насамкінець, він давав теми і вказівки для розроблення питань в обсягу соціяльної ділеми та евеніки членам студентського Медичного Наукового Т-ва Української Лектури і брав участь в обговоренню цих тем на загальних зборах Наукового Т-ва.

КОМІСІЯ ПО ВИУЧУВАННЮ ЦЕНТРАЛЬНОЇ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ утворилася тільки в середині 1921-го року, а саме, 1-го липня. Головою Комісії обрано акад. А. В. Старкова, а потім було призначено 2 наукових співробітника. Тимчасово Комісія міститься в Анатомічному театрі по Фундуклівській вулиці, де міститься і лабораторія. Брак необхідних хемічних реактивів для фіксації та консервування досить гальмував збирання матеріалів. Проте, де-що зібрано.

З зібраних річей треба зазначити: 1) Велика колекція зародків домашньої свині (*Sus Scrofa domestica*). 2) Колекція мозків людських зародків. 3) Рідкий випадок гідроцефалії у поросяти. 4) Випадок апросопії (відсутність обличчя) у теляти і одночасно ціклопія (одно око).

Що до наукових праць, то акад. А. В. Старков розпочав такі: 1) Розроблення методів дослідження нервової тканини. 2) Ембріологія малого мозку. 3) Нервова система серця.

Крім того, іншими особами (сторонніми особами) почато такі

праці: Доктор Спиров: Дослідження над *Plexus hypo-gastricus*.
Доктор Владимиров: Дослідження над *Ganglion ciliare*.

ФІЗИЧНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ІНСТИТУТ І ГЕОФІЗИЧНА КОМІСІЯ, головою яких є акад. Б. І. Срезневський, а секретарем І. К. Половко. Діяльність цього Інституту проходила в Метеорологічній обсерваторії був. Університету і була зв'язана з біжучою службою як цієї установи, так і аерологічної станції військового відомства, що знаходиться з 14-го січня в завідуванні директора Обсерваторії. Завдяки такому сполученню і спільній праці персонала, нормальні метеорологічні спостереження були доповнені візуванням шарів пілотів, по яких під час ясної погоди можна було досліджувати напрямки та швидкість повітряних течій на різних рівнях до висоти 28 000 футів. Найбільш цікаві випадки були окремо аналізовані та описані. Крім 163 пілотних візувань було переведено, як надзвичайні дослідження, спостереження за допомогою актинометра Хвольсона, які дали змогу, між-іншим, прослідити хід зменшення соняшної радіації під час соняшного затемнення 3-го квітня, а також і хід радіації в дні перед затемненням і безпосереднє після затемнення; було констатовано і виміряно загальне зменшення прозорості атмосфери в день затемнення, а також і в окремі періоди весни та літа, при суховіях, що приносили з сходу млу. Особливо уважно було досліджено посуху 1921-го року, в порівнянні з характером усіх вегетаційних періодів попередніх 50-ти років (1870—1921). До складу академічної Комісії по питаннях геофізики увійшли перші авторитети в відповідних царинах знання: фізики — проф. де-Метц та Косонов, гідрологи — проф. Артемовський, Максимович, Опоков, ботанік — акад. Вотчал, проф. приватного землеробства Колкунів. Утворилося наукове об'єднання при участі спеціалістів дослідної справи: Душечкіна, Малюжицького і Федорова для вироблення методів та переводки досліджень гадаємої засушливості майбутнього вегетаційного періоду. Усі дослідження, що маються на думці, являються продовженням багаторічних праць попереднього часу, а не проектом чогось нового.

Завдяки зв'язку з Петербургом, можна було по телеграфу і радіотелеграфу слідкувати за щоденними ходами погоди; разом з тим, звідки-ж одержують сучасну літературу, різні інструменти з головної фізичної обсерваторії та підручники. А завдяки співробітництву з фізичною лабораторією був. університету, можна було користуватися інструментами по виучуванню радіоактивності ґрунтів, вод та болот ультрамікроскопом для виучування мінеральних масл і т. ін. Було засновано спеціальну радіологічну лабораторію (під керуванням проф. Косогова), де переводяться відповідні дослідження.

Треба сказати, що для тої сили праць, які переводяться в фізично-географічному інституті і в геофізичній Комісії, потрібен постійний зв'язок з різними науковими центрами та установами

не тільки місцевими, але й в Росії і за-кордоном. Тому, для справи велике значіння мав з'їзд Російської асоціації фізиків, який відбувся в Києві в вересні-жовтні 1921 р. Цей з'їзд виіс велике оживлення, дав багато цікавих докладів та новин.

Геофізична Комісія розпочала свою діяльність в квітні 1921-го року і протягом цього часу відбулася ціла низка засідань, де обговорювалися самі ріжноманітні питання по геофізиці, в тім числі, такі житеві, як питання про посуху, питання (порушене проф. Косоноговим) про радіологічну з'ємку України і про виучування залежности тваринного та рослинного життя від радіових еманаций. Він же зробив цікавий теоретичний висновок, що пластинка листа у рослин, яка має безліч дрібних челюсток, повинна реагувати як порісте тіло, тоб-то робити скачок тиснення.

Тут немає змоги зупинитися більш докладно на працях Фізично-Географічного Інституту та геофізичної Комісії. Про це буде докладно надруковано в річному звідомленні. Додам ще, що акад. Б. І. Срезневський разом з А. В. Федоровим були командировані до Петрограду в жовтні 1921 р., як представники Київської метеорології, на Всеросійську метеорологічну нараду, причому обидва вони були обрані членами міжвідомственного метеорологічного Комітету при Головній фізичній Обсерваторії.

БЮРО НАОЧНОГО ПРИЛАДДЯ перейшло до Академії з Наукового Т-ва 1-го червня 1921-го року. Воно складалося з майстерні Природничо-Історичних колекцій (збірок), майстерні мікроскопічних препаратів та складу. Штати Бюро складаються з 6-ти людей під завідуванням проф. О. А. Янати. Бюро міститься в буд. був. І-ї гімназії в 4-х кімнатах і уявляє з себе 3 музеї: 1) Центральний Музей, який поділяється на а) природничо-історичний, б) географічний, в) фізично-механічний, г) хемічний, д) технологічний, е) математичний і ж) сільськогосподарський. Цей Музей має по-над 1000 зразків. 2) Музей пересувний, призначений для шкіл. 3) Прокатний Музей — склад. Не зважаючи на те, що вони пізно відкрилися (в середині листопаду), Музеї виявили велику діяльність і мали багато одвідувачів. Майстерні випустили до 600 примірників препаратів по анатомії рослин. Майстерня Природничо-Історичних колекцій випустила де-кілька сот моделей по кристалографії, 10 ар. шкал твердості і 20 мінералогічних збірок. Крім того, 50 гербаріїв до морфології та систематики, 10 систематичних колекцій комах, та упорядковувалися літні ентомологічні колекції.

Крім перелічених вище установ — Інститутів, Комісій, Комітетів і т. ин. при II-му Відділі існує особлива установа, точніш, особлива група осіб-спеціалістів, яким доручаються спеціальні певні теми — це так звані наукові співробітники для розроблення спеціальних доручень. Такі доручення даються на рік і т. д. Становище такого співробітника надзвичайно вигідне, тому, що він нічим не зв'язаний і може вільно

працювати над вибраною темою; він повинен тільки подати в кінці року справоздання про свою працю. Таких співробітників в 1921 році було 3: по хемії, зоології та ботаніці.

Безсмертна Марія Івановна має своїм завданням продовжувати працю, розпочату колись В. І. Вернадським — а саме, по дослідженню живої матерії. З огляду на те, що В. І. Вернадський виїхав, а всі зібрані при ньому матеріали залишилися тут і тут-же залишилась його найближча помічниця і лаборант М. І. Безсмертна, II-й Відділ (вже майже наприкінці року) доручив їй (згідно проханню В. І. Вернадського) продовжувати цю працю; головна мета її полягає в тому, щоб через хемічний аналіз попілу тварин та рослин дізнатися, які хемічні елементи і в якій кількості в своїм кругозвороті по земній корі проходять крізь живі організми. Для цього збиралися різні тварини (42 види) і рослини (47 видів), сушилися, спалювалися і їх попіл хемічно аналізували. Цей аналіз дав взагалі дуже цікаві наслідки. З справоздання, поданого М. І. Безсмертною за 1921-й рік, видно, що не тільки K, Na, Ca, Mg, Fe, C, N, O, H, Si, P, Cl, але й Mn, Zn, Al, Cu, Ni, Co і Ba являються постійними елементами для рослин, хоч і знаходяться в них часто в невісйомих кількостях. Присутність Ni і Co, яка була вперше вказана в нашій лабораторії, підтверджується тепер (по звідомленню акад. В. І. Вернадського) в німецькій літературі. Хемічні аналізи річ надзвичайно важка тепер, коли трудно дістати навіть звичайну воду, а через те, ця праця не може посуватися швидко.

Проф. зоології Шмалъгаузен І. І. робив досліди над пересадкою зачатків кінцевостей у личинок тритонів. В наслідок цих дослідів пощастило встановити, що організм активно реагує на прищеплювання зачатків органів (тої ж самої тварини) на невластивих їм місцях — після періоду помітного росту і приблизно нормального розвитку прищепленого зачатку наступає його зворотне втягування. Виявлено таким способом, що висока регуляторна здібність організму підвищується ще більш в наслідок повторних пересадок, так що прищеплений зачаток дуже швидко і безслідно втягується. В цьому відношенні хвостаті амфібії помітно відрізняються від безхвостих, у яких пересажені зачатки кінцевостей чудово розвиваються в різних частинах тіла.

Крім того, робилися дослідження розвитку черепа у личинок *Kanidens sibiricus*. причому виявлено дуже багато прикмет первісної організації, які цілком підтверджують висновки, зроблені їм вже раніш на підставі вивчування кінцевостей (Рус. Зоол. Журнал II-а ч.). Особливо треба зазначити, виключний для наземних хребтових, факт закладки суцільної хрящової класуди риб'ячого типу, в якій вже пізніш, в наслідок резорбції хряща під слуховою кісточкою, розвивається яйцевате вікно. І віцеральний кістяк *Kanidens* оказується, порівнюючи, первісним і, з'окрема, на нижній щелепі розвивається 4 цілком самостійних

покрівних кістки (*dentale, spleniale, angulare i goniale*), між тим, як у інших амфібій досі спостерігають не більш, як з покрівних кістки. Ці спостереження доводять, що у всіх сучасних амфібій, навіть найбільш первісних (як *Kanidens, Cryptobranchus*), організація стала значно простішою, причому можна встановити, що це спрощення з'являється наслідком збереження личиночних прикмет у дорослих.

Потім закінчено (доклад читався в засіданню Київ. Т-ва Природ.) і написано працю: «О значении нервной системы при регенерации у амфибий». В цій праці встановлена залежність регенерації кінцевостей від якогось центру «очевидно, судинно-рухового» в продовгастим мозкові. Це доводиться дослідами перерізки (або перепалювання) відповідного нервового сплетіння, а також дослідами перерізки спинного мозку вище отходу нервів кінцевостей, при яких регенерація зовсім не відбувалася; між тим, перерізка головного мозку в околі заднього або середнього мозку не перешкаджає регенерації.

Насамкінець, написано два повідомлення, призначених для друку в «*Anatomischer Anzeiger*» (в Німеччині): 1) *Über die Antostylie der Dipnoi und der Tetrapode*, 2) *Der Suspensorialapparat der Fische und die Probleme der Gehörknöchelchen*.

Обидва повідомлення уявляють з себе короткий виклад наслідків значних досліджень, які в умовах сучасного менту не можуть бути надруковані, головним чином, через те, що необхідно мати велику кількість таблиць-малюнків в де-кілька фарб.

Проф. Холодний М. Г. працював на Дніпровській Біологічній станції, головним чином, по біології де-яких вищих рослин. Наслідки цих досліджень викладені ним в 2-х статтях, з малюнками і фотографіями. В першій з цих статтів «О вегетативном размножении *Sempervivum soboliferum*» автор, ґрунтуючись на своїх дослідах та спостереженнях, висловлює думку, що головним фактором, який сприяє розповсюдженню цієї рослини, з'являються сухі соснові шишки, що, падаючи з великої височини, збивають і розкидають в усі боки кульовидні одростки *Sempervivum*. Ця залежність від сосни, на його думку, з'ясовує і той факт, що *Sempervivum soboliferum* зустрічається також виключно по соснових лісах. (Зміст цієї статті докладено Київ. Т-ву Природ. в засіданні 1. X. 1921 р.)

В другій статті, під заголовком «К биологии и физиологии отводков *Sempervivum soboliferum*», автор повідомляє про свої досліди над своєрідними орієнтованими рухами у цієї рослини і над розвитком коренів системи у її одростків в червоному та синім світлі. Ці останні досліди підтвердили гадку, яку вперше висловив ще Фехтинг в 1878 році, але досі ще вона не була доведена дослідом — про те, що сині проміни повинні затримувати коренітворчі процеси.

Крім цих двох праць, він продовжував своє дослідження що до зв'язку по-між ваганнями електричного потенціалу на поверхність листя та коріння і вишаруванням води цими органами рос-

лин. Це дослідження він робив в Ботанічному Кабінеті був. Київського університета і зараз воно майже скінчено.

За минулий рік він надрукував такі статті: 1) Сучасна фізико-хемічна теорія роздражнення («Вістник Природознавства» 1921 рік № 1). 2) Та сама стаття російською мовою під заголовком: «Современная физико-химическая теория явления раздражимости» («Изв. Петрогр. Науч. Инст. имени Менделеева», V, 1921). 3) Железо-бактерия и водоросли (там-же).

Крім того, надіслано до Берліну до надрукування в *Berichte der Deutschen Botanischen Gesellschaft* 4 статті німецькою мовою: 1) *Über den Einfluß der Metallionen auf den Geotropismus der Wurzeln*, 2) *Zur Frage über die Beeinflussung des Protoplasmas durch mono- und bivalente Metallionen*, 3) *Zur Theorie des Geotropismus*, 4) *Über Eisenbakterien und ihre Beziehungen zu den Algen*.

Залишається ще розглянути діяльність був. Наукового Т-ва, що приєдналося до Академії Наук, а саме тих його секцій, які належать до другого Відділу. Як відомо, це приєднання відбулося в червні 1921 року, при чому, згідно з умовами, одна називні секції повинні були зіллятися з відповідними установами Академії Наук; а ті, що не мали відповідних установ в Академії Наук, повинні були залишитися і існувати автономно, причому голови цих секцій користуються правом бути присутніми на засіданнях II-го Відділу. Тому тут буде річ тільки про останні, тоб-то такі, що не сполучилися. Сюди належать:

СЕКЦІЯ ЗООЛОГІЧНА, головою якої був М. В. Шарлемань. Секція ця в 1921-му році займалася фауністичними дослідями на Україні, а саме: на Київщині, Полтавщині, Чернігівщині, Поділлі, Волині, Херсонщині та Таврії. Члени секції збирали і обробляли різні матеріали по різних групах тваринного царства, причому, більшу частину зібраних колекцій передано до Зоологічного Музею ВУАН. Проте, де-які члени читали на засіданнях секції доклади не тільки по фауні, але й по порівнювальній анатомії, експериментальній зоології та зоопсихології. Секція має зараз 20 членів, 6 співробітників і 6 членів-кореспондентів. Протягом року вона мала 17 засідань, на яких було заслухано 38 повідомлень та докладів на різні теми. В літку 1921 року секція видала перший № нового журналу «Зоологічний Журнал України» і збрала матеріал для дальших випусків. Журнал виходив під редакцією Голови Секції М. В. Шарлеманя. Цілком підготовлено до друку 34 статті.

БОТАНІЧНА СЕКЦІЯ був. Укр. Наук. Т-ва, яка перейшла до Академії з 1-го червня, до 1-го січня 1922 р. мала 5 засідань, на яких заслухано 8 докладів. Наприкінці року секція випустила подвійне число (1 и 2) Українського Ботанічного Журналу. Головою Секції та редактором Журналу був проф. О. А. Янاتا, секретарем О. І. Соколовський.

Третій (Соціально-Економічний) Відділ.

Головою Відділу Соціально-Економічних Наук в 1921-му році був акад. О. І. Левицький, а з часу командировання його на Полтавщину, головував акад. Р. М. Орженцький. Секретарем Відділу був акад. М. В. Птуха. Дійсних членів на Відділі було — 5, а саме академики: О. І. Левицький, Р. М. Орженцький, М. П. Василенко, К. Г. Воблий і М. В. Птуха; крім того, в засіданнях Відділу брав участь керівничий працями Комісії по виучуванню народнього права проф. В. І. Синайський.

Всіх засідань Соціально-Економічний Відділ одбув минулого року 27, з них 3 для заслухання ось таких наукових докладів.

1. Акад. Р. М. Орженцького «Естетичні цінности».
2. Акад. М. В. Птуха «Індекси шлюбности».
3. Акад. Р. М. Орженцького і проф. В. І. Синайського «Система соціології П. Сорокіна».

Чисто наукова робота минулого року переводилась по Комісіях та поодинокими людьми, що діставали од Відділу те або инше наукове доручення. Всіх Комісій в минулому році було при Соціально-Економічнім Відділі — 5, а саме: 1) Комісія для виучування народнього права, 2) Комісія для виучування західно-руського та українського права, 3) Комісія для виучування соціальних питань, 4) Демографічний Інститут, 5) Інститут для виучування економічної кон'юнктури та народнього господарства України. Крім того, при Відділі існувало 1) Т-во Економістів, 2) Т-во правників, 3) Статистично-економічний Семинар, 4) Семинар по виучуванню цивільного права та народнього і 5) Бібліотека Відділу.

I. КОМІСІЯ ПО ВИУЧУВАННЮ НАРОДНЬОГО (ЗВИЧАЄВОГО) ПРАВА.

Після реорганізації Комісія приступила до праці з 1-го лютого 1921 року і працювала в складі: 1) Голови Комісії акад. О. І. Левицького, Керівничого працями проф. В. І. Синайського, помічника керівничого проф. А. Є. Кристера і

6-ти платних наукових співробітників: В. С. Назимова — з 1-го лютого 1921 р., Б. О. Язловського — з 1-го лютого 1921 р., Р. А. Безпалова — з 1-го лютого 1921 року, В. К. Дроннікова — з 10-го квітня 1921-го року, В. А. Камінського — з 1-го липня 1921 р. і М. М. Товстолиса — з 1-го серпня 1921 р.

Комісія мала 42 загальних засідань, на яких, між иншим, були зроблені доклади: 1) Б. О. Язловським — «Методи вивчення живого народного права», 2) В. А. Камінським — «Дослідження про норми звичаєвого права спадщини у Вінницькому повіті на Поділлі і 3) В. А. Камінським — «Судові установи у Вінницькому повіті на Поділлі в 1920 році і народні судді».

За час з 1-го лютого по 31-е грудня Комісією зроблено:

1. Вироблено програму для збирання матеріалів по звичаєвому праву.

2. Складено і остаточно проредаговано програми по річєвому, з'обов'язаному, родинному і спадковому праву, монографічні програми по інституту примачства та общинного землеволодіння і програму по карному праву.

3. Доставлено до Академії 56 книжок з архивів був. Волосних Правлінь. Всеї цей матеріал Комісією було розглянуто, занесено на картки (600 штук) та передано членам Комісії для наукового розроблення.

4. Комісією розглянуто, систематизовано і занесено на картки (511 штук) весь матеріал, що знаходиться в «Систематических трудах Полтавского Земства» з 1871 по 1896 р.

5. По дорученню Комісії співробітником В. К. Дронніковим було розглянуто і перевезено до Академії архиви б. б. Глевахського і Будаєвського Волосних Правлінь за час з 1881 по 1917 р.р., які складаються з діл та книг для запису рішень волосних судів та постанов волосних сільських збірок та книг для запису заповітів. Весь цей матеріал систематизується і заноситься на картки. Складено і розглянуто 418 карток.

6. Налагоджено звязок з провінцією і робота по відшукуванню матеріалів по звичаєвому праву в м. м. Житомирі, Полтаві, Вінниці, Чернігові та на Київщині.

7. Співробітником Комісії Скугар-Скварським розглянуто архиви будаєвських судів на Чернігівщині.

8. Комісією складається систематичний предметний та абетковий показчик літератури по звичаєвому праву.

9. Комісією складається окремиий показчик по літературі звичаєвого права України.

10. Члени Комісії розроблюють і виготовляють для друку ось такі роботи:

1. Проф. В. І. Спнайський — на тему «Право Нової Січі».

2. А. Є. Кристер — на теми а) «Річеве право на Полтавщині», б) «Сліди звичаєвого права в західньому своді і підстави володіння».

3. В. С. Назимов на тему «Звичаєво-правові норми в общинному землеволодінні».

4. М. М. Товстоліс на теми: а) «Звичаєво-спадкове право в Київському повіті», б) «Субституція по руському праву взагалі і звичаєвому з'окрема».

5. В. К. Дронніков на тему «Звичаєво-спадкове право на Полтавщині по статистичному огляду земств».

6. Б. О. Язловський на тему «Звичаєве родинне право на Полтавщині по статистичному огляду земств».

II. КОМІСІЯ ДЛЯ ВИУЧУВАННЯ ЗАХІДНО-РУСЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА.

На 1-е січня 1921 р. Комісія складалася з Голови — акад. М. П. Василенка і наукових співробітників: П. К. Бон-таша, С. М. Іваницького-Василенка і В. І. Щербини. За рік вступило до складу наукових співробітників Комісії: 1-го квітня І. І. Мінаков, 1-го червня І. Ю. Черкаський, 1-го липня — Л. О. Окиншевич і 1-го листопаду І. М. Балинський. 1-го квітня при Комісії почала працювати на посаді палеографа Г. І. Каманіна. Обов'язки секретаря Комісії ніс С. М. Іваницький-Василенко. Робота Комісії провадилася в отаких найголовніших напрямках:

І. ПІДГОТОВКА РОБОТА ДО ВИДАННЯ ДЖЕРЕЛ ІСТОРІЇ ЗАХІДНО-РУСЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА.

А. Литовський статут (акад. М. П. Василенко). Статут 1588 року був перевірений Головою Комісії з Мамоничевським виданням 1588 року і з польським виданням. Написана передмова — історія видання, друку статутів. Як що можливо буде фактично приступити до друку, то рукопис в такому стані, що можна його починати друкувати.

Б. Гетьманські договори (співробітник В. І. Щербина).

За минулий рік встановлено тексти договорів Б. Хмельницького, Ю. Хмельницького, Брюховецького, Многогрішного, Самойловича, Мазепи, Скоропадського і Апостола. Найбільш труднощів було з договором Б. Хмельницького. Нез'ясованість питання про автентичний текст останнього викликає потребу зробити з цього приводу спеціальну розвідку, що була за тему докладу в одному з зібрань Комісії. Щоб списати найавтентичніший текст договору, співробітник Комісії Щербина був виряджений від Академії до Чернігова, звідки він привіз копію друкованого в 1659 році примірника статей Б. Хмельницького і з фотографічних знімка. Окрім договорів, в упроектване академічне видання мають увійти для ілюстрування бажань українського народу Жердевські статті і договори Ор-

лика з запорожцями, та для ілюстрування того, як московський уряд додержував свої договори з гетьманами, секретні інструкції Ізмайлову, Вельямінову, Шаховському і Румянцеву, що йшли в супереч з договорами. Цього часу провадиться робота по виготовленню передмови до збірки згаданих документів.

В. Провінціальні земські Привілеї великого князівства Литовського (Співробітник Бонташ).

Що до цього — встановлено тексти всіх привілеїв, їх підтвержень, списано їх і складено показчики і передмови до кожного з привілеїв. В зв'язку з цією працею, зроблено спеціальну розвідку про час видання провінціальних привілеїв князівства Литовського, бо це питання в науковій літературі спірне. Розвідка була за тему докладу в кількох зібраннях Комісії.

Г. Джерела Магдебургського права (співробітник Іваницький).

Комісія прийшла до думки, що за джерела Магдебургського права в Великому Князівстві Литовському і на Гетьманщині були польські переробки Гроїцького і Щербича. Це питання було за тему спеціального доклада в одному з зібрань Комісії, бо Магдебургське право викладено в численних німецьких редакціях, у польських, латинських, західноруських і просто руських перекладах і переробках, і треба було встановити, що саме було за джерела права в згаданих землях. Минулого року переписано для видання всіх творів Гроїцького том в 700 сторінок до 8^о, провадилася підготовча робота для коментування як Гроїцького, так і Щербича. З цією метою, а так само і незалежно од того, провадилося догматичне виучування згаданих правних книг, польських юристів. Для з'ясування, оскільки німецьке право одбилося на змісті литовських статутів — провадилося порівнює виучування обох цих прав.

II. ВИУЧУВАННЯ ІСТОРІЇ ФІНАНСІВ І ФІНАНСОВОГО ПРАВА ГЕТЬМАНЩИНИ (співробітник — І. І. Мінаков).

З метою вибірування матеріалів, що стосуються до історії фінансів гетьманщини, переглянуто:

1. Акты южной и западной России т. т. 3—15.

2. Акты западной России т. 5.

3. Материалы для истории экономического, юридического и общественного быта старой Малороссии, изданные под редакцией М. П. Василенко Вып. 1—2.

4. Наказы Малороссийским депутатам в 1767 г. и акты о выборах депутатов в Комиссии сочинения уложения, изд. Киевской Старины.

5. Киевская Старина за 1882—1886 и 1891 г.г.

6. Мотыжинский архив изд. Савицких в 1890 г.г.

7. Сулимовский архив изд. 1884 г.

8. Протоколы, журналы и указы Верховного Тайного Совета т. 1—2.

9. Рукописний збірник документів Підскарбія Маркевича.

10. В зібранні рукописів Лазаревського в Київському Університеті отакі рукописи: «акты о козаках», «акты Лубенского полка», «акты Полтавского полка», «Полтавские поземельные акты», «акты на маетність», «акти Прилуцького полка». «Запасы для истории Украины Ломиковского».

З матеріалів, що були переглянуті, зроблено потрібні для відповідного наукового дослідження виписки.

III. З першого липня минулого року окремому співробітникові Комісії Л. О. Окиншевичу доручено вивчення організації і функцій вищої адміністрації в гетьманщині. З цією метою він передивився в зібранні рукописів М. О. Сулієнка, що в Університеті, рукописи під заголовком «Статті», «Собрание грамот» ч. 1—6, а з друкованих матеріалів «Акты южной и западной Росии» т. 1—13, «Памятники изд. Киевской Комиссии для разбора древних актов» т. 1—4. «Собрание государственных грамот и договоров» т. 3—4. О. Жадовського «Черниговского наместничества топографическое описание». К. О. М. Лазаревського «Обозрение Румянцевской описи Малороссии» та «Описание старой Малороссии» т. 1—3.

IV. З 1-го листопаду минулого року окремому співробітникові Комісії М. І. Балинському доручено вести дослідження про феодализм в Польщі, Литві і на Україні, а в зв'язку з тим, цю роботу допіру розпочато: переглянуто 2—6 т. т. «Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustranta».

V. Один з співробітників Комісії С. М. Іваницький-Василенко переклав на українську мову підручник S. Kutrzeby „Historja ustroju Polski w zarysie T. II. Litwa“ що, коли на це дасть згоду автор, має тепер вийти у світ, як академічне видання з передмовою голови Відділу. Переклад має наукове значіння через брак не тільки в українській, але й в російській літературі систематичних робіт з історії державного права Великого князівства Литовського, тоб-то із значної частини українських земель за 4-х віковий період.

VI. Минулого року в Комісії розпочато роботу по складанню покажчика матеріалів, що стосуються до історії України і знаходяться в «Полному собрании законов Российской Империи». Переглянуто т. 5 — що дало більш 200-х карточок.

VII. Нарешті, провадилась колективно-бібліографічна робота по історії західно-руського та українського права. Матеріалів вибірувано з періодичних видань: Журнала Министерства Юстиции, Журнала Министерства Народного Просвещения, Вестника Европы і Русского Богатства.

Зібрання членів Комісії відбувалися що-тижня. Співробітники Комісії робили доклади про зроблені ними наукові розвідки і доповідали про зроблене ними за минулий тиждень, з приводу чого обмінювались думками. Зібранням Комісії велися протоколи.

Співробітник Черкаський має спеціальне доручення — дослід над карним правом і карами на Україні і працює в Чернігові в архивах. Праці його в 1921 році не виявились ще настільки, щоб він міг дати що-небудь цінне на підставі зібраних матеріялів, це буде зроблено в наступному 1922 році.

III. КОМІСІЯ ДЛЯ ВИВЧУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПИТАННЯ.

В 1921 році Комісія працювала в складі: Голови акад. М. В. Птухи і наукового співробітника Л. І. Бордзидовського. Через повну неможливість мати гроші, zorganizувати і налагодити зібрання і розробку матеріялів во всеукраїнському масштабі було неможливо. Працю довелось обмежити, головним чином, збиранням таких друкованих і інших матеріялів, які знаходились в Києві. На протязі 1921 року зібрані досить значні і цікаві матеріяли, які, через зазначену вище причину, все таки неповні і носять, до певної міри, випадковий характер; тому приступити до наукової обробки їх поки-що неможливо.

IV. ДЕМОГРАФІЧНИЙ ІНСТИТУТ.

На протязі 1921 року Демографічний Інститут працював в складі: Директор акад. М. В. Птуха, в. о. помічника керівничого працями І. Ю. Тренін-Петушков, і 3-х старших статистиків: О. П. Підгорна, І. І. Попов, П. І. Пустоход, причому, Підгорна була в штаті 9, а Пустоход 10 місяців. В 1921 р. праця Інституту полягала, головним чином, в вирахованні першої таблиці смертності для України. Протягом цього року переведена була величезна робота по інтерполяції та перевірці чисел живих по перепису 1897 р. і померших в 1896 і 1897 р.р., та знайдені імовірності смерти для відповідних груп населення і, нарешті, вираховані самі таблиці смертності для чоловіків, жінок і осіб обох полів. Як і слід було ждати, таблиці смертності для України значно відрізняються навіть від таблиць для тих же років для населення 50 губерній б. Росії, вирахованих доктором С. О. Новосельським, які, таким чином, охоплювали також і 9 губерній України. Пересічна протяжність майбутнього життя для чоловіків по Є. Росії — 31, 32 р. для України — 35, 38 р.; для жінок по Є. Росії — 33, 41 р. по Україні — 36, 45 р., тіж числа для обох полів — 32, 34 і 36 — 42 р. Таким чином, з точки погляду своєї життєздатности, українське населення більш наближається до Західньої Європи. Не можна не підкреслити ще одну характерну властивість населення України — незначну різницю між пересічною протяжністю життя чоловіків і жінок — всього 1 рік; між тим, як по інших країнах вона звичайно вище трьох років і навіть для був. Є. Росії (і для Австрії) вона більш од 2-х років. Зо всіх європейських держав лише одна Італія має ще нижчу різницю, а саме всього, 0,34, р.р. (по таблиці смертності для 1899—1902 р.р.)

З приводу дуже складних і цілком нових для персоналу Інститута вирахувань, акад. Птух і самому довелося не тільки інструювати співробітників, а навіть кожне складне вирахування для зразку проробити попереду самому і, нарешті, виборочно перевірити всі вирахування таблиці смертності. Найближчу участь в цій справі брали Тренін-Петушков і Пустоход. Акад. Птухою наполовину закінчений текст до таблиці, який має бути виготовленим до друку в початку 1922 р. З приводу вирахування 1-ї таблиці смертності для України не можна не підкреслити, що ця робота має не тільки велике наукове значіння, а також може набути і практичного при переведенні в життя народнього страхування.

Окрім цієї суто-наукової праці, Інститут має також біжучу роботу. Одним з його головних завдань є вибір взагалі всіх статистичних відомостей, які торкаються населення України, причому, в першу чергу робота переводиться по виданнях Центрального Статистичного Комітету, які дають відомости про рух населення з середини 1860 р.р. Цєю працею постійно зайняті в Інституті 1—2 співробітники (Шонов і Підгорна). Протягом 1921 р. вибрані і перевірені детальні відомости про склад і рух населення України і її губерній за 10-тиріччя 1901—1910 і почасти за 1896—1900 і 1911—1913 р.р., всього 41 таблиця. Зазначені таблиці дають статистичні відомости про українське населення в такій детальній формі, яка припускає наукову розробку в самих різних напрямках. Така розробка почасти вже почалася в 1921 р. І. Ю. Треніним-Петушковим по вказівках акад. М. В. Птухи — вираховані загальні коефіцієнти смертності, народжености, шлюбности і зросту населення України та її губерній з 1904 по 1913 р. включно.

V. ІНСТИТУТ ДЛЯ ВИВЧУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОН'ЮНКТУРИ ТА НАРОДНЬОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ.

Інститут для вивчання економічної кон'юнктури та народнього господарства України до 1-го липня 1911 р. працював в складі: Голови акад. Р. М. Орженцького, Керівничого працями доцента О. М. Волкова, пом. керівничого В. І. Зейлінгера і співробітниці М. В. Кістяківської. Після 1-го липня О. М. Волкова і В. І. Зейлінгер вийшли із складу штатних співробітників Ін-ту.

Інститут вважав своїм завданням встановити емпіричні закони і формули розвитку та руху соціальних явищ, щоб мати змогу передбачати їх хід в найближчому майбутньому.

В 1921 р. праця провадилася на матеріялі цін за період революції. Про одержані результати було зроблено доклада на засіданню Т-ва Економістів. Остаточних результатів покищо не одержано. В Інституті над цією роботою під керівництвом акад. Р. М. Орженцького працювало 2-є співробітників.

VI. ОКРЕМІ НАУКОВІ ДОРУЧЕННЯ III-го ВІДДІЛУ.

В 1921-му році окремі доручення мали 7 осіб:

1. Гриценко, І. С. (в Москві), з 16-го травня 1921 року — для збирання різних матеріалів, які знаходяться в Москві.
2. Ейсман, В. С. з 20 вересня 1920 р. — збирати матеріали що-до історії цукрової промисловости Росії й України.
3. Задорожний, Ф. Х. з 16-го липня 1921 р. — збирати матеріали для життєписа небіжчика акад. М. І. Туган-Барановського.
4. Зонненштраль, О. О. — розробляти питання про економічні інтереси України на Балканах.
5. Могилевський, Я. С. — розробляти питання про харчування населення м. Києва в 1920 і 1921 р.р. на підставі даних природничої і статистичної літератури з тим, щоб він перевіряв норми харчування згідно місцевим умовам і умовам часу.
6. Стасюк, М. М. до 16-го листопада 1921 року працював над темою «Економічна еволюція України в зв'язку з питанням залізничної таможеної політики»; част. I-а — Сільське господарство.
7. Черкаський, І. Ю. з 1-го липня 1921 року. Мав доручення розробляти карне право і кари на лівобережній Україні після Б. Хмельницького.

VII. ТОВАРИСТВО ПРАВНИКІВ.

Президія Т-ва складається: з голови акад. О. І. Левицького, заступника голови проф. В. І. Синайського, товариша голови проф. О. С. Грушевського і секретаря В. О. Язловського. Т-во має 35 дійсних членів. В 1921-му році воно мало 3 організаційних та 6 вчених засідань, на яких було зроблено такі доклади:

1. Б. О. Язловський — Правнича Соціологія.
2. Проф. А. Е. Кристер — Елементи логіки у праві.
3. Е. І. Кельман — Про пізнання сучасного права.
4. Я. З. Хайтович — Нарис механістичної теорії права.
5. Проф. А. Е. Кристер — Поділення власности.
6. О. М. Бутовський — Звичайне право та судова практика.

На засіданні 1, XII — 1921 року ухвалено було відкрити секцію Історії Українського Права, організацію якої доручено проф. О. С. Грушевському.

VIII. ТОВАРИСТВО ЕКОНОМІСТІВ.

Товариство Економістів має на меті: 1) допомагати економічному вивченню України, 2) допомагати розвитку економічної науки, 3) поширювати економічні знання на Україні, 4) об'єднувати економістів-теоретиків та практиків для біль-

шого успіху їх праці. Вже при самому заснуванні, так і при дальшому розвитку Т-во виявило певну тенденцію вбрати в себе, об'єднувати в своєму складі кола і гуртки осіб, які ставлять собі однакові з Т-вом завдання. Перший приєднався до Т-ва гурток бухгалтерів. Ще в травні 1919 р. де-які представники бухгалтерської професії (Н. А. Блатов, Л. В. Зеньковський, С. Ф. Іванов, І. Д. Плескачевський — навчителі вищих шкіл Петрограду та Київа; Б. М. Гуревич, С. С. Дезорцев, П. П. Лисицин та інші працівники — практики) вирішили заснувати Т-во, яке-б ставило собі на меті допомагати розвитку науки рахівництва, поширювати в широких громадських колах думку про необхідність та значіння в господарському житті правильного рахівництва та здорової відчитності, підтримувати морально бухгалтерів-рахівників, боротись при допомозі широкої людности зо з'явищами нераціонального рахівництва та нездорової відчитності. Зазначене об'єднання осіб увійшло in corpore в склад Т-ва Економістів від дня його заснування. Другий гурток зпочатку утворився при Київському Губерніяльному Статистичному Бюро з його відповідальних робітників з притягненням представників статистики різних відомств, і персональним запрошенням окремих осіб. Завданням цього об'єднання було наукове та технічне обміркування практичних, економічних і статистичних питань. Зазначений гурток увійшов в Т-во 12-го лютого 1921 р., поклавши підвалини заснуванню Статистичної Секції Т-ва.

Третій гурток, який складався з осіб, що беруть діяльну участь в роботі української кооперації і зосередився при «Українському Кооперативному Інституті ім. Туган-Барановського» і семінарі при ньому, увійшов в склад Т-ва в березні 1921 року, заснувавши при ньому кооперативну секцію. Нарешті, ведуться переговори про приєднання до Т-ва гуртка осіб, які цікавляться питанням зовнішньої політики. Цей гурток бажає увійти в склад Т-ва Економістів, заснувавши при ньому секцію по вивченню питань зовнішніх зносин. Зараз Т-во складається з таких секцій: 1) теоретичної економіки, 2) прикладної економіки, 3) обліку народнього господарства, 4) кооперативної, 5) статистичної.

Склад товариства. На 31-е грудня 1920 р. в Т-ві було 30 членів, з них — а) дійсних членів Т-ва — 28, б) членів-кореспондентів — 2. На 1-е жовтня 1921 р. членів було — 120. В тому числі: а) дійсних — 103, б) членів-співробітників — 5 і членів-кореспондентів — 12. Засідання Т-ва одвідувались і сторонніми особами, як спеціально запрошеними, так і тими, які приходили по власному бажанню. Справами Т-ва керують: загальна Президія та президія секції. Загальна Президія складається: Голова акад. Р. М. Орженцький, заступник голови — С. Ф. Іванов, скарбник М. О. Хотовицький, секретар — Д. М. Сумнівч. член Президії П. Я. Стебницький.

В Президію Секції увійходять: кооперативноі — акад. К. Г. Воблій, Ф. Г. Крижанівський, В. Г. Ганчель. Секції обліку народнього господарства — С. Ф. Іванов, С. С. Дезорцев, М. Д. Плєскачевський, П. Х. Нерко, А. А. Падалка; секції статистичної — акад. Р. М. Орженцький і І. Ю. Тренін-Петушков.

За минулий рік відбулося 48 загальних (пленарних) і секційних зібрань. Кількість присутніх на зібраннях осіб була від 7 до 60; засідання були присвячені докладам, обговоренням або бесідам. Організаційні питання вирішувались паралельно, відбираючи, взагалі, небагато часу. Нижче наведено спис головніших докладів, зроблених в засіданнях Т-ва.

По секції теоретичної економіки.

1. Проф. Є. Є. Слудцький — «До питання про основи чистої економіки: потік можливостей, як загальна форма свідомого поводження фізичних процесів і всякого буття взагалі (2 доклади)».

2. Його-ж — «Про вимірування корисности».

3. Акад. Р. М. Орженцький — «До питання про метод при вивченні економічних явищ».

4. Його-ж — «Определення суспільства в соціології П. Соркіна».

5. Проф. В. І. Синайський — «Економічний та соціологічні погляди Герберта Спенсера (з нагоди 100-тя роковин його народження)».

6. Його-ж — «Соціологічні погляди Б. О. Кістяківського».

По секції прикладної економіки.

7. Проф. С. М. Волков — «Найближче завдання Т-ва Економістів».

8. С. Ф. Іванова — «Організація господарської статистики в окремих підприємствах».

9. Акад. Р. М. Орженцький — «Про валюту в Київі».

10. Акад. М. В. Птуха — «Утворення кооперативних грошей».

11. С. Ф. Іванов — «Нові ідеї в обсягу обліку».

12. Його-ж — «Регулювання господарчого життя в соціалістичній державі і проблеми обліку в освітленні утопістів».

13. Акад. М. В. Птуха — «Напрямки економічної думки Москви та Петрограду».

14. І. М. Подільський — «Характеристика бюджетних матеріалів по обслідуванню селянських господарств на Україні».

По секції обліку народнього господарства.

15. С. Ф. Іванов — «Рахівничі організації в Англії».

16. С. С. Дезорцев — «Організація рахівництва в громадських господарствах».

17. Файнглуп (з доручення зав. Губ. Р. С. І. Ганзея від

20-го липня 1920 р. ч. 2077) «Сучасні завдання і засоби Р. С. І. в соціалістичній республіці».

18. С. С. Дезорцев — «Облік господарчих цінностей, доручених агентам підприємства».

19. П. П. Лисицин — «До питання про стан рахівництва в 1917 році в Комітеті Всерос. Зем. Союзу П.-З. фронту та його організаціях».

20. С. С. Дезорцев — «Централізація і децентралізація в рахівництві, як система обліку входячих в господарство окремих підприємств».

21. С. Ф. Іванов від імени Президії Секції — «Про установалення одноманітної української термінології на українській мові».

22. П. П. Лисицин — «З особистих спогадів про Ф. Є. Єзерського».

23. С. Ф. Іванов — «Ф. Є. Єзерський, його життя, праці та епоха».

24. М. Н. Войнов — «Про заведення подвійного рахівництва в установах НарКомВійськ».

25. С. Ф. Іванов — «Роботи підкомісії Д. А. Хмельницького по організації урядового рахівництва (В. У. Ц. И. К.) — «Комісія по налагодженню радянського апарата».

26. М. Н. Зелений — головний бухгалтер Союзу Споживчих Т-ств — «Про працю з'їзду начфінпроф у Харкові — 14 липня 1920 р.».

27. П. Б. Клейман — окружний інспектор ВСНХ — «Праця Финчета В. С. Н. Х. в обсягу обліку і майбутні перспективи».

28. В. В. Васильєв — головний бухгалтер Управління П.—З. залізниць — «Про центральне рахівництво залізниць».

По статистичній секції.

29. Н. С. Мишкис — «Наслідки обслідування харчування населення м. Київ».

30. С. М. Волков — «Про праці Всеросійської статистичної конференції в Москві, 20—30 січня 1921 року».

31. Бесіди на тему: «Запитання бюджетних дослідів».

По кооперативній секції.

Ряд засідань було присвячено докладам та обговоренню майбутньої діяльності в кооперації в звязку з резолюціями X з'їзду РКП і Декретом уряду. Напослідок було складено велику докладну записку до РадНаркому України. В низці засідань було обмірковано і вироблено організаційний план і програму питань, які мали бути обговорені в Секції.

ІХ. СТАТИСТИЧНО-ЕКОНОМІЧНИЙ СЕМИНАР.

Заснований в другій половині 1921-го року, Семинар працював в складі: керівничого, акад. Р. М. Орженцького, 2-х асистентів — О. О. Зоненштраля, по питаннях математич-

ної розробки статистичних проблем і С. Ф. Іванова, по питаннях рахівництва, 3-х штатних членів: В. І. Зейлінгера, С. Ф. Іванова і Г. П. Орженцької, та 15 молодших членів по Економічному Відділу і 13 по статистичному.

Праця Семінара полягала в читанні і поясненні «Сочиненій» Рикардо та «Очерков» А. А. Чупрова, причому всі, що приймали участь в Семінарі, самостійно розроблювали окремі теми, що визначались під час праці. Зайняття провадились 4 рази на тиждень під керівництвом акад. Р. М. Орженцького та за допомогою асистента. На старшому Відділі Семінара — з особи, з них одна готується до іспиту на учену ступінь, а дві — ведуть наукові дослідження на обрані теми.

Х. СЕМІНАР ПО ВИУЧУВАННЮ ЦИВІЛЬНОГО ТА НАРОДНОГО ПРАВА.

Заснований в травні 1921 року, Семінар працював в складі: керівничого проф. В. І. Синайського, асистента проф. А. Є. Кристера, 4-х штатних членів (П. К. Бонташ, В. К. Дронников, Л. К. Сарандо, Я. З. Хайтович і 4-х молодчих членів).

Студії з молодчою групою (просемінар) провадились з травня 1921 року без перерви і полягали: 1) в читанні джерел і 2) студюванні загальних курсів по соціології і праву з метою вироблення загального світогляду в галузі соціальних наук. Були розглянуті де-які методологічні питання, як наприклад, про соціологічний і юридичний метод в їх протиставленні. В старшій групі (Семінар) зайняття провадились з того-ж часу окремо з кожним із семінаристів, бо для групових зайнять не було ні місця, ні асистента, які-б полекшали завдання. Самі зайняття полягали в читанні джерел та в виучуванні спеціальних курсів і монографій, а також в обробці окремих питань, що стосуються до майбутніх магістрантських іспитів. Брак книг, особливо нової закордонної літератури, дуже гальмував належну постановку діла в Семінарі. Не можна не зазначити, що як семінаристи, так і керівники (асистенти) ніякої винагороди за свою працю в Семінарі до цього часу не одержали.

ХІ. БІБЛІОТЕКА ВІДДІЛУ.

В березні 1921 року всі бібліотеки окремих інституцій Відділу були об'єднані територіяльно, аби ними могли користуватися всі співробітники Академії, причому, на посаду бібліотекаря призначено було О. А. Плевако. В середині серпня за постановою Відділу утворена була єдина бібліотека Соціально-Екон. Від. В вересні О. А. Плевако залишив посаду бібліотекаря, на яку призначений був П. С. Синицький. За останню третину 1921 р. бібліотека цілком оборудована потрібним інвентарем, придбано було поверх 3000 нових книжок, зібрано

книги окремих бібліотек Відділу, закінчувалась інвентаризація старих книг і провадилась інвентаризація нових, розпочата робота по систематизації та каталогізації, розроблено бібліотекарем і прийнято Відділом самий план систематизації і каталогізації книжок по Відділах: а) загально-правничому, б) економічному, в) соціального питання, г) статистики, д) права, е) періодичних видань і ж) різних книг. Кількість книг, що мається в бібліотеці і тепер, перевищує 9000 томів. Поповнення йшло досить жваво. Особливо цінним з наукового боку явилось придбання книгозбірні акад. О. І. Левицького та книжок, переданих Вінницькою філією Національної бібліотеки, що включають велике число стародруків, рукописів та раритетів.

ХІІ. РЕДАКЦІЯ «ЗАПИСОК» ВІДДІЛУ.

До 1-го липня 1921-го року науковим редактором «Записок» Відділу був акад. М. П. Василенко, а технічним редактором — В. П. Гапанович. На II-е півріччя 1921 р. технічного редактора Гапановича було переведено в число позаштатних співробітників.

Повний розвал поліграфічної промисловости і брак власної академічної друкарні не дали спромоги Відділові налагодити як слід своєї видавничої діяльности. Через такі скрутні друкарські обставини Відділ не мав ніякої змоги випустити в світ і 1-го тому «Записок». Зміст тому має бути такий:

I. Офіційна частина.

II. Наукова частина:

1. Акад. К. Г. Воблий — «Памяти акад. М. І. Туган-Барановського».

2. Акад. М. П. Василенко — «Памяти акад. Б. О. Кистяківського».

3. Акад. М. П. Василенко — «Памяти І. М. Каманіна».

4. Акад. М. І. Туган-Барановський — «Вплив політичної економії на природничі науки (шесмертна стаття)».

5. Акад. Х. І. Тарановський — «Догматика Державного Права Речі Посполитої XIII століття у трактаті Христофора Гарткноха».

6. Акад. Р. М. Орженцький — «До питання про цінности економічні, етичні і естетичні».

7. Акад. М. В. Птуха — «Індекси шлюбности».

8. Проф. В. І. Синайський — «Староримська старовина, порівнюючи з старовиною козацькою».

9. Акад. М. П. Василенко — Начерки розроблення та виучування історії західно-руського та українського права: І. Тадеуш Чацький і його твори».

10. Акад. М. П. Василенко — Бібліографія. Нові досліді в історії Литовського Статуту (Праці проф. І. І. Лаппо).

VI.

Академічні Канцелярії.

Наприкінці, скажім дещо про канцелярський апарат Академії Наук. Найголовніших канцелярій має Академія Наук дві: одну — наукову, другу — господарчу. Перша офіційно зветься «Канцелярія Неодмінного Секретаря», друга — «Канцелярія Управи».

КАНЦЕЛЯРІЯ НЕОДМІННОГО СЕКРЕТАРЯ повинна виконувати чисто наукові постанови Академії Наук та вести зносини з усім цивілізованим світом та ще провадити сильну перекладарську працю. Через те склад її мусить бути науково кваліфікований. Головою, звичайно, був у ній неодмінний Секретар, тоб-то академик А. Є. Кримський. Управителем Канцелярії був орієнталіст П. Н. Лозів, старшим діловодом — П. Г. Іванець; він і його помічник Б. М. Базилевич вели наукове діловодство Спільного Зібрання Академії Наук. Для справ Історично-Філологічного Відділу спеціальним ученим діловодом був філолог-славіст — В. К. Дем'янчук, для Фізично-математичного — М. М. Зелінська, а для Соціально-Економічного — М. А. Кульчицький. А всього було тут службовців 25 душ, а на перше січня 1922 р. (після вкорочення штатів) — 14 душ. Господарську управу Академії Наук вела президія Академії в складі: акад. М. П. Василенка, акад. А. Є. Кримського та акад. В. І. Липського й радника Управи П. С. Синицького. Секретарем Управи був Г. А. Іванець. Зібратися Господарській Управі для великих протокольних засіданнів доводилось не менше, як двічі на тиждень, не кажучи про біжучу щоденну працю. Такі часті господарські засідання — річ абсолютно аномальна для вчених академиків, але оминати цього не можна було, бо Академія Наук розростається тай розростається. Аж у 14 будинках міститься вона (щось біля 80 інституцій), тай поміж ними є таких троє великих будинків, як б. І-ої гімназії, будинок б. Левашівського Пансіону та Музей ім. Ханенків.

Всіх грошей здобула Академія Наук од Влади протягом 1921 року 197 810 442 крб.: з них 140 597 771 крб. — це річна платня штатним співробітникам, а 57 212 671 крб. пішли на так звані операційні витрати, тоб-то на господарські витрати, на придбання інвентаря, на перевізки пожертвованих книго-

збірень та музейних річей, на ремонт будинків, на оплату праці пожегонно і т. п. Та, як згадано у вступних увагах, цього року Академія не здобула всіх належних їй співробітникам коштів; не доплачено для академічних співробітників місячної платні аж на 1 836 975 403 карб., а з боргів операційно-господарських — 1 435 000 карб. Разом виходить за минулий рік Всеукраїнська Академія Наук залишилася винна 1 838 410 403 карб. Інакше сказати: Академія виплатила своїм співробітникам лиш $\frac{1}{10}$ належної їм платні. Цифра усіх штатних співробітників в Академії (розуміючи під цим терміном усіх тих, кому платня виплачується щомісячно) була на 1 січня 1922 р. 404 душі (а в попередньому 1921 році було лиш 209 людей). Цифра нештатних платних співробітників сильно хиталась, як який місяць — це залежало від матеріяльних засобів. Але треба пам'ятати, що переважна частина нештатних співробітників Академії Наук узагалі не претендувала на ніякісіньку грошову оплату: здебільша нештатні співробітники працювали цілком дурно, цілком безплатно, ще й пожертви робили од себе в Академію науковими речами, книжками, то що. Вкупі з такими нештатними співробітниками цифра всіх академічних співробітників ніколи не була низча од 1500 душ люду.

Як сказано, Держава видала за 1921 рік на Академію несповна 198 000 000 карб. На довійськову валюту це вийде не більше як 990 карб. (а то й значно менче). Коли візьмемо на увагу цифру штатних робітників (404), то вийде, що на одного штатного співробітника Держава торік пересічно видала $990 : 404 =$ менче ніж $2\frac{1}{2}$ карб., а саме лиш 2 карб. 5 коп. за цілий рік, тоб-то 20 коп. на місяць. А коли візьмемо на увагу, що число всіх установ Академії Наук сягає 80-х, то вийде що на кожну академічну установу казна відпустила торік — пересічно трохи більше, ніж 12 карб., або по одному карбованцю на місяць всім співробітникам кожної установи.

Ці аж до смішного низькі цифри державних витрат на Академію Наук — дуже красномовні. Може ніщо так гарно не свідчить про надзвичайну життєвість Академії, як саме оцей факт, що от ділий Інститут в ній може здобувати на місяць лиш один карбованець, а величезну свою працю веде тай веде, і веде дуже успішно. Можна з певністю сказати, що нема ніякісінької установи на Україні, щоб вона коштувала Радянській Владі так дешево, як Академія Наук, а разом так багачько зробила.

Список

членів і співробітників Історично-Філологічного Відділу
Всеукраїнської Академії Наук.

І. ОСОБОВИЙ СКЛАД ВІДДІЛУ.

- Голова Відділу — акад. Кримський, Агатагел Євтимович.
Секретар Відділу — акад. Єфремов, Сергій Олександрович.
Члени-академики: Багалій, Дмитро Іванович.
Біляшевський, Микола Теодотович.
Іконников, Володимир Степанович.
Мищенко, Федір Іванович.
Шміт, Федір Іванович.
Члени-директори: проф. Грушевський, Олександр Сергійович.
проф. Лобода, Андрій Митрофанович.
проф. Тимченко, Євген Костянтинович.
одна вакансія.
Члени-академики позаштатні: Перетц, Володимир Миколаєвич (Петербург).
Сумцов, Микола Федорович (Харків).
Смаль-Стоцький, Степан Осипович (Прага).
Харламович, Костянтин Васильович (Казань).
Старші наукові співробітники: проф. Барвінок, Володимир Іванович.
Галант, Ілля Володимирович.
Демуцький, Порфир Данилович.
Квітка, Климент Васильович.
Кезма, Тевфік Гаврилович.
Курило, Олена Борисівна.
проф. Кудрявцев, Петро Павлович.
Міяковський, Володимир Варлаамович.
проф. Пархоменко, Володимир Олександр.
проф. Покровський, Олекса Іванович.
проф. Резанов, Володимир Іванович.
проф. Соколов, Іван Іванович.
дев'ять вакансій.
Молодчі наукові співробітники: Новицький, Михайло Михайлович.
Соколова, Капітолїна Аркадівна.
Бібліотекар старший — Антоновичева, Катерина Миколаївна.
Молодчі бібліотекарі — Павловська, Марія Олександрівна.
одна вакансія.
Редактор видань Відділу — акад. Кримський Агат. Євт.
Наукові коректори: Дем'янчук, Василь Климентович.
одна вакансія.

2. СЕКЦІЯ ІСТОРИЧНА.

- Голова Секції — проф. Грушевський, Олександр Серг.
Секретар Секції — Гермайзе, Осип Юрійович.

3. СЕКЦІЯ ФІЛОЛОГІЧНА.

Голова Секції — акад. Кримський, Агатангел Євтимович.
Секретар Секції — Ганков, Всеволод Михайлович.

4. КОМІСІЯ СЛОВНИКА ЖИВОЇ МОВИ:

Голова Комісії — акад. Кримський, Агатангел Євтимович.
Керівничий — Ганцов, Всеволод Михайлович.
Учений Секретар — Ганцов, Всеволод Михайлович.
Редактори відділів: Голоскевич, Григорій Костянтинович.
Грінченкова, Марія Миколаївна.
Дурдуківський, Володимир Федорович.
одна вакансія.
Завідуючий адм. підвідділом — Андрієвська, Ольга Трохимівна.
Старші наукові співробітники: Гладкий, Петро Дмитрович.
Горецький, Петро Осипович.
Дубровський, Віктор Григорович.
Марковський, Євген Михайлович.
Павелко, Василь Гаврилович.
Шемет, Володимир Михайлович.
одна вакансія.
Учений діловод — Андрієвська, Антоніна Митрофанівна.
Бібліотекар-спеціаліст — Андрієвська, Ольга Трохимівна.

5. КОМІСІЯ ІСТОРИЧНОГО СЛОВНИКА.

Директор Комісії — проф. Тимченко, Євген Костянтинович.
Члени-співробітники: Гавський, Філімон Юліянович.
Волошин, Євген Костянтинович.
Лазаревська, Катерина Олександрівна.
Ікимович, Сергій Теодосієвич.
Учений діловод — Лев-Харченко, Марія Василівна.

6. ІНСТИТУТ НАУКОВОЇ МОВИ.

Голова Інституту — акад. Кримський, Агатангел Євтимович.
Керівничий секції правничої — Радченко, Микола Іванович.
5 постійних членів правничої секції.
Учений Секретар правничої секції — Войткевич-Павлович, В. Г.
Учений діловод правничої секції — Кондратьєва, К. Б.
Керівничий природничо-математичної секції — проф. Яната, О. А.
4 постійні члени прир.-мат. секції.
4 старші вчені співробітники прир.-мат. секції.
4 молодчі вчені співробітники прир.-мат. секції.
4 вчені секретарі прир.-мат. секції.
Учений діловод — Садовський, Т. О.
2 машиністки-спеціалістки.
Керівничий технічної секції.
2 постійні члени технічної секції.
Керівничий філософської секції — вакансія.
2 постійні члени філософської секції.

7. КОМІСІЯ ПРАВОПИСНА.

Голова Комісії — акад. Кримський, Агатангел Євтимович.
Керівничий Комісії — Голоскевич, Григорій Костянтинович.
Постійний член-редактор — Ганцов, Всеволод Михайлович.

8. КОМІСІЯ ІСТОРИЧНО-ГЕОГРАФІЧНОГО СЛОВНИКА.

Директор Комісії — проф. Грушевський, Олександр Сергійович.
Постійні члени: Германзе, Осип Юрійович.
Ткаченко, Микола Михайлович.
одна вакансія.

9. КОМІСІЯ ЕТНОГРАФІЧНО-ФОЛЬКЛОРНА.

Директор Комісії — проф. Лобода, Андрій Митрофанович.
Постійні члени: Камінський, Вячеслав Арсенович.
Ревуцький, Дмитро Миколович.
Учений Секретар — Шульгина, Лідія С.

10. КОМІСІЯ ДЛЯ ВИДАВАННЯ ПАМ'ЯТОК НОВІТНЬОГО ПИСЬМЕНСТВА.

Голова Комісії — акад. Єфремов, Сергій Олександрович.
Постійні члени: Плевако, Микола Антонович.
Филипович, Давло Петрович.

11. КАБІНЕТ МИСТЕЦТВ (з бібліотекою).

Голова Кабінета — акад. Шміт, Федір Іванович.
Консерватор — Фюнер, Аліса Вільгельмівна.

12. КОМІСІЯ АРХЕОЛОГІЧНА.

Голова Комісії — акад. Шміт, Федір Іванович.
Товариш Голови — акад. Біляшевецький, Микола Федотович.
Учений Секретар — Ернст, Ф. П.
Учений діловод — виконавець — Лозиїв, Павло Нечипорович.

13. КОМІСІЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА.

Голова Комісії — акад. Корчак-Чепурківський, Авксентій Васильович.
Секретар Комісії — Дорошкевич, Олександр Костянтинович.
Учений діловод — Янушівський, Кость Євтимович.
Друкарщина — Лозина, Христя Петрівна.

Інститут Фізичної Культури.

Керівничий Інституту — Підгаєцький, Володимир Яковлевич.
Консерватор — Леонтович, Петро Іванович.
Старші наукові співробітники: Пішківський, Федір Олександрович
Ярослав, Семен Юркович.
Учений діловод — Гацанюк, Микола Дмитрович.

Секція вищої освіти,

Голова Секції — проф. Яната, О. А.
Старший науковий співробітник — вакансія.
Секретар — вакансія.

Секція історії освіти.

Керівничий секції — Постернак, Степан Пилипович.
Страшний науковий співробітник — Дорошкевич, Олександр Костянтинович.
Учений діловод — вакансія.

Секція трудової школи.

Керівничий секції — Музиченко, Олександр Федорович
Старші наукові співробітники: Міщанинова, Віра Олександрівна.
Селіханович, Осип Брониславович.
Учений діловод — Шекера, Яків Григорович.

Музей дитячої творчості.

Голова Музею — акад. Шміт, Федір Іванович.
Старш. наук. співробітник — вакансія.
Молодчий наук. співробітник — вакансія.

14. КОМІСІЯ ДЛЯ ДОСЛІДУ ПОЛІТИЧНО-ГРОМАДСЬКИХ ТЕЧІЙ
НА УКРАЇНІ.

Голова Комісії — акад. Єфремов, Сергій Олександрович.
4 постійні члени.
Учений Секретар — Гермайзе, Осип Юрієвич.

15. ЖИДІВСЬКА ІСТОРИЧНО-АРХЕОГРАФІЧНА КОМІСІЯ.

Голова Комісії — акад. Кримський, Агатангел Євтимович.
Керівничий Комісії — Галант, Ілля Володимирович.
2 постійні члени — вакансія.
Учений Секретар — вакансія.

16. СОФІЙСЬКА КОМІСІЯ.

Голова Комісії — вакансія.
Учений Секретар — Моргілевський, Іполіт Володиславович.
Помічник ученого Секретаря — Морозов, Федір Михайлович.
2 співробітники з спец. наук. дорученнями — вакансії.

Список

Членів і співробітників Фізично-Математичного Відділу - Всеукраїнської Академії Наук.

1. ОСОБОВИЙ СКЛАД ВІДДІЛУ.

- Голова Відділу — акад. Тутковський, Павло Аполонівич.
Секретар Відділу — акад. Липський, Володимир Іполітович.
Члени-академики — акад. Кащенко, Микола Теофанович.
Граве, Дмитро Олександрович.
Пфейфер, Георгій Вільгельмович.
Плотников, Володимир Олександрович.
Срезневський, Борис Ізмаїлович.
Старков, Арсеній Вікторович.
Корчак-Чепурківський, Авксентій Васильович.
Фомин, Олександр Васильович.
Вотчал, Євген Пилипович.
Орлов, Олександр Якович.
Члени-академики позапатні: Вернадський, Володимир Іванович.
Тимошенко, Степан Прокопович.
Кістяківський, Володимир Олександр.
Никольський, Олександр Михайлович.
Андрусов, Микола Іванович.
Ейхенвальд, Олександр Олександрович.
Заболотний, Данило Кирилович.
Член-директор: проф. Столяров, Микола Олександрович.
Старші наукові співробітники: проф. Холодний, Микола Іванович.
проф. Шмальгаузен, Іван Іванович.
проф. Воскобойников, Михайло Михайлович.
Безсмертна, Марія Івановна.
Воскресенський, Микола Іванович.

2. КОМІСІЯ ДЛЯ ВИУЧУВАННЯ ПРИРОДНИХ БАГАЦТВ УКРАЇНИ.

- Голова — акад. Тутковський, П. А.
Учений секретар — Різниченко, В. В.

Гідрологічна секція.

- Керівничий — проф. Максимович, Микола Іванович.
Керівн. підсекцією — проф. Артем'євський, Олександр Павлов.
Керівн. підсекцією — Комарницький, Станіслав Карлович.
Старші вчені співробітники: Гершельман, Емілій Фердинандович.
Масленіков, К. Г.
Писарів, С. О.
Делен, К. О.
Техніки-рисовники: Малішевський, М. М.
Маркевич, О. М.
Сорожін, М. М.
Магура, І. С.

Каталогізатор — Ясинський, П. Т.
Старший вчений вирахівник — Логиновський, Г. Ф.
Молодчий вчений вирахівник — Якименко-Федорчук, С. О.
Вчений діловод — Палкова, Н. Ф.

3. ГЕОЛОГІЧНИЙ КАБІНЕТ.

Консерватор — Полонський.

4. ІНСТИТУТ ПРИКЛАДНОЇ МЕХАНІКИ.

Директор — проф. Симинський, К. К.
Старші вчені лаборанти: Лисін, Б. С.
Штаєрман, І. Я.
Молодчий вчений лаборант — Кирівенко, І. А.
Асистент — Орлов, М. М.
Вирахівник — одна вакансія.
Рисовник-технік — одна вакансія.
Бібліотекар-спеціаліст — Волкова, М. Н.

5. КОМІСІЯ ПРИКЛАДНОЇ МАТЕМАТИКИ ТА МЕХАНІКИ.

6. КОМІСІЯ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ.

Голова — акад. Пфейфер, Г. В.
Постійні члени-співр. — проф. Котельников.
— одна вакансія.
Старший вчений співр. — Куренський.
Науковий практикант — Бик, М. А.

7. ЛАБОРАТОРІЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДІВ ПО НАТУРАЛЬНІЙ ФІЛОСОФІЇ.

Голова — акад. Граве, Д. О.
Старший лаборант — Карамішев, А. А.
Старший вирахівник — Соколов, О. Д.
Асистент — Носов, Л. Д.
Молодчі вирахівники: Новоселов, М. С.
Дьяченко, В. Є.
Вчений діловод — Явяківська, М. О.

8. ІНСТИТУТ ГЕОМЕТРИЧНИЙ.

Директор — проф. Столяров, М. О.

9. ХЕМІЧНА ЛАБОРАТОРІЯ.

Директор — акад. Плотников, В. О.
Старші лаборанти: Рабинович, М. О.
Ізбеков, В. С.
Молодчі лаборанти: Якубсон, С. О.
Фішер, П. З.

10. КОМІСІЯ ДЛЯ ВИУЧУВАННЯ СКЛАДУ АТОМІВ.

Голова — акад. Плотников, В. О.
Фізик — вакансія.
Хемік — вакансія.
Науковий практикант — Штрум, І. Я.

11. ЗООЛОГІЧНИЙ МУЗЕЙ.

Голова Музею — акад. Кащенко, М. Т.
Вчений консерватор. — Шарлемань, М. В.
Старший вчен. зоолог — Караваєв.

Зоологи вищого окладу: Артоболевський, В. М.
Совинський, В. В.
Зоологи середнього окладу: Клодницький, І. І.
Добржанський, Ф. Г.
Парамонов, С. Я.
Шелюжко, Я. А.
Нволог нижчого окладу — Щербина, М. Я.
Зоук. практикант — Кістяківський, О. В.
Препаратор — Лубкін.

12. АКЛІМАТИЗАЦІЙНИЙ САД.

Директор — акад. Кащенко, М. Т.
Хемік-фармацевт — Дайн.
Старший технік-акліматиз. — Лук'янів.
Молодчий — Рябова, О. О.
Садівничі: Калиновський, М. В.
Лубкін, С. Д.
Ціловод-машиніст — Хведько.
Старші практиканти: Фаворський, М. В.
Чернікова, О. І.
Підстарші практиканти: Голобородько, С. Г.
Дю-Вернуа, Е. І.
Плесконосова.
Молодчий практикант — Іванов, В. В.

13. БОТАНІЧНИЙ САД.

Директор — акад. Липський, В. І.
Вчений ботанік вищого окл. — Бордзиловський, Є. І.
Вчен. ботан. сер. окл. — Чернояров, М. В.
Вчен. ботан. ниж. окл. — Смирнов, А. С.
Вчен. практикант — Базилевич.

14. БОТАНІЧНИЙ МУЗЕЙ ТА ГЕРБАРІЙ.

Голова — акад. Фомина, О. В.
Спец. по міксом. і ниж. гриб. — Целле, М. А.
Ліхенолог — Архимович, О. З.
Мускологи: Вагнер, М. Ю.
Зеров, Д. О.
Спец. по квіт. рослин. — Аксіюк.
Вч. співр. в об. препаратора — Фомина, О. Г.
Молодчий практикант — Панчоха.

15. ІНСТИТУТ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА ЕПІДЕМІОЛОГІЇ.

Директор — акад. Корчак-Чепурківський, А. В.
Старший учений співробітник — Собкевич.
Молодці — 2 вакансії.

16. ЛАБОРАТОРІЯ ДЛЯ ДОСЛІДІВ НАД ЦЕНТРАЛЬНОЮ НЕРВОВОЮ СИСТЕМОЮ.

Голова — акад. Старков.
Старші вчені співробітники: Гучеренко,
одна вакансія.

17. ФІЗИЧНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ІНСТИТУТ.

Голова — акад. Срезневський, Б. І.
Консультанти: Лапинський.
Опоков.
Старший вчений співробітник — Данилевський.
Асистенти: Нічкевич, О. Н.
Баранова, М. І.

Старший механік — Журавський.
Вирахівник — Статі, Д. В.
Науковий практикант — Глюшник, М. І.

18. КОМІСИЯ ДЛЯ ДОСЛІДІВ НАД ПИТАННЯМИ ГЕО-ФІЗИКИ.

Голова — акад. Срезневський, Б. І.
Постійні члени-співробітн.: Косоногов, І. І.
Де-Метц, Е. Г.
акад. Вотчал.
акад. Тутковський, П. А.
Вчений секретар — Половко, І. К.

19. АСТРОНОМО-ГЕОДЕЗИЧНИЙ ІНСТИТУТ.

Голова і Директор. обсерваторії — акад. Орлов, О. Я.
Керівничий — вакансія.
Старший астроном — 2 вакансії.
Молодчий астроном — 2 вакансії.
Молодчий астроном геодезіст — 2 вакансії.
Зав. бюро вирахівників — 1 вакансія.
Вирахівники — 10 вакансій.
Молодчі вирахівники — 10 вакансій.
Картограф — 1 вакансія.
Учений діловод — 1 вакансія.
Механік — 1 вакансія.

20. МУЗЕЙ НАУЧНОГО ПРИЛАДДЯ ДО НАВЧАННЯ.

Уч. консерватор — Синиченко.
Учений секретар — Порицький.

21. МІКРОБІОЛОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ.

Директор — Омельченко, Х. З.
Завідуючі відділами — 2 вакансії.
Лаборанти — 3 вакансії.
Учений діловод — Череповський.
Консерватор — вакансія.
Препаратор — вакансія.

СПИСОК

академиків та штатних співробітників Соціально-Економічного
Відділу Всеукраїнської Академії Наук.

Особовий склад Відділу.

Голова Відділу: Левицький, Орест Іванович.
В. о. Голови: Орженцький, Роман Михайлович.
Секретар Відділу: Птуха, Михайло Васильович.
Член Відділу: Василенко, Микола Прокопович.
Воблий, Кость Григорович.

1. КОМІСІЯ ДЛІ ВИУЧУВАННЯ НАРОДНЬОГО ПРАВА.

Голова Ком.: Левицький, Орест Іванович.
Керівничий: Синайський, Василь Іванович.
Пом. Керівн.: Кристер, Арнольд Едмундович.
Стар. наук. сп.: Назимов, Володимир Сергієвич.
Язловський, Борис Олександрович.
Дронніков, Володимир Клавдієвич.
Безпалов, Ростислав Андрієвич.
Товстоліс, Микола Миколаєвич.

2. КОМІСІЯ ПО ВИУЧУВАННЮ ЗАХІДНО-РУСЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА.

Голова Комісії: Василенко, Микола Прокопович.
Ст. наук. співр.: Бонташ, Петро Ксенофонтович.
Балинський, Іван Мартинович.
Іваницький, Сергій Михайлович.
Мінаков, Іван Іванович.
Окиншевич, Лев Олександрович.
Щербина, Володимир Іванович.

3. ІНСТИТУТ ПО ВИУЧУВАННЮ ЕКОНОМІЧНОЇ КОН'ЮНКТУРИ ТА НАРОДНЬОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ.

Голова: Орженцький, Роман Михайлович.
Ст. статист.: Кістяківська, Марія Вільямовна.
Трацевський, Михайло Миколаєвич.

IV. ДЕМОГРАФІЧНИЙ ІНСТИТУТ.

Директор: Птуха, Михайло Васильович.
Пом. керівн.: Тренін-Петушков, Іван Юрієвич.
Ст. статист.: Попов, Іван Іванович.
Пустоход, Петро Іванович.
Статистик: Підгорна, Олена Павлівна.
Одкоманд. статистик: Корчак-Чепурківський, Юрій Оксенович.
Статистик: Отріховський, Олександр Олександрович.

V. НАУКОВІ СПІВРОБІТНИКИ ДЛЯ РОЗРОБЛЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ
ДОРУЧЕНЬ.

Ейсман, Сергій Володимирович.
Зоненштраль, Олександр Олександрович.
Могилевський, Яків Самуїлович.
Черкаський, Ірінарх Ювеналієвич.

VI. БІБЛІОТЕКА ВІДДІЛУ.

Ст. бібліот.: Синицький, Петро Стратонович.
Бібліотек.: Кондратєва, Катерина Борисівна.

VII. ТОВАРИСТВО ПРАВНИКІВ.

Діл. з плат.: Андрієнко, Михайло Іванович.

Спис

Співробітників Всеукраїнської Академії Наук.

- Алешо, Олександр Гаврилович — Учен. спец. етнолог, Кер. муз. антр. та етн. ім. Хв. Вовка.
- Андрієвська, Ольга Трохимівна — Учен. Бібліотекар словника живої мови.
- Антонович, Катерина Миколаївна — Учен. бібліотекар I-го Відділу.
- Барвінок, Володимир Іванович — Учен. спец. магістр історії. Співроб. істор. філолог. відділу.
- Берло, Ганна Львівна — Учен. спец. історії. Співроб. біограф. словника.
- Біляшевський, Микола Федотович — Академик по кафедрі археології.
- Василенко, Микола Прокопович — Академик по кафедрі історії українського права.
- Воблій, Кость Григорович — Академик по кафедрі народн. хазяйства.
- Войткевич-Павлович, Василь Ількович — Юрисконсульт Академії Наук.
- Ганцов, Всеволод Михайлович — Учен. спец. В. об. кер. Ком. словн. живої мови.
- Голоскевич, Григорій Костянтинович — Учен. спец. філолог, член-редактор Ком. словн. живої мови.
- Грінченкова, Марія Миколаївна — Наук. співроб., письменниця. Член-ред. Ком. словн. живої мови.
- Грушевський, Олександр Сергійович — Учен. спец. магістр української історії. Директор Ком. Істор. Геогр. словника.
- Граве, Дмитро Олександрович — Академик по кафедрі прикладної математики.
- Дурдуківський, Володимир Федорович — Учен. спец. педагог, співроб. словника живої мови.
- Дзбановський, Євген Олександрович — Учен. спец. філолог. Старш. бібліотек. муз. антропології.
- Дем'янчук, Василь Климентович — Учен. спец. слявіст. Співроб. істор. філолог. відділу.
- Єфремов, Сергій Олександрович — Академик по кафедрі історії україн. письменства.
- Житецький, Гнат Павлович — Старш. бібліотекар Всенародн. Бібліотеки.
- Завадинський, Євген Павлович — Наук. співроб.-бухгалтер.
- Іконников, Володимир Степанович — Академик по кафедрі рос. історії.
- Квітка, Климент Васильович — Учен. спец. музичн. етнограф.
- Козловський, Всеволод Олександрович — Учен. Бібліот. Всенар. Бібліотеки.
- Кістяківська, Марія Вільямівна — Наук. співроб. статист. Инстит. для виуч. економ. кон'юнктури.
- Кащенко, Микола Теофанович — Академик по кафедрі акліматизації.
- Кримський, Агатангел Євтимович — Академик по кафедрі арабо-іранської філології.
- Каманіна, Ганна Іванівна — Учен. палеограф.
- Караваєв, Володимир Опанасович — Учен. спец. доктор зоології.
- Левицький, Орест Іванович — Академик по історії українського народного права.
- Липський, Володимир Іполітович — Академик по кафедрі ботаніки.
- Луцицька, Марія Вікторівна — Учен. фах. по чужоземн. мовам.

- Лобода, Андрій Митрофанович — Академик по кафедрі етнографії.
Максимович, Микола Іванович — Учен. спец. гідролог.
Міяковський, Володимир Варлаамович — Учен. спец. історик, редактор біограф. словника.
Мищенко, Федор Іванович — Академик по кафедрі розум. течій на Україні.
Морозов, Хведір Миколавіч — Учен. спец. по кафедрі мистецтв. Наук. співроб. з окрем. доруч.
Моргілевський, Іполіт Володиславович — Архітектор-археолог. Уч. секр. Соф. Ком.
Носів, Анатолій Зіновієвич — Учен. спец. антрополог. Консерватор Муз. антропології.
Омельченко, Хведір Захарович — Доктор медицини, мікробіолог. Директор мікробіологічн. Інстит.
Онищук, Антін Іванович — Учен. спец. етнолог. Консерватор Муз. антропології.
Орженцький, Роман Михайлович — Академик по кафедрі політичної економії.
Паночіні, Сергій Сергієвич — Учен. секр. Ком. енци. словника.
Пархоменко, Володимир Олександрович — Учен. спец., магістр історії.
Постернак, Стенан Пилипович — Учен. спец. педагог. Учен. секр. Ком. енци. словника.
Пфейфер, Георг-Ферд.-Август Вільгельм — Академик по кафедрі вищої математики.
Полонський, Хведір Михайлович — Конс. геологічн. музею.
Плевако, Микола Антонович — Учен. спец. істор. літерат. Пост. член. Ком. для вид. пам'яток новітнього укр. письменства.
Павлович, Юрій Юрєвич — Художн. етнограф Муз. антропології.
Птуха, Михайло Васильович — Академик по кафедрі статистики.
Радченко, Микола Іванович — Учен. спец. юрист. Член-редактор правничої терм. Ком.
Різниченко, Володимир — Учен. спец. геолог. Учен. секр. Ком. прир. багатств України.
Романович-Ткаченко, Наталія Данилівна — Бібліотек. письменниці.
Собкевич, Антін Іванович — Учен. спец. доктор медицини. Редактор енцикл. словника.
Соколов, Іван Іванович — Учен. спец. доктор історії. Наук. співроб. окрем. доручень.
Сушицька, Поліна Оверкієвна — Учен. секр. Археог. Ком.
Синайський, Василь Іванович — Учен. спец. доктор цивільного права. Кер. Ком. народн. права.
Стебницький, Петро Януарович — Учен. спец. економ. Кер. Ком. біограф. словника.
Столяров, Микола Олександрович — Учен. спец. матем. Директор геометрич. Інститута.
Синицький, Максим Стратонович — Учен. спец. юрист. Керуюч справ. енцикл. словника.
Срезневський, Борис Ізмаїлович — Академик по кафедрі метеорології.
Совинський, Вадим Васильович — Учен. спец. зоолог.
Синицький, Петро Стратонович — Учен. бібліот. III відділу.
Старицька-Черняхівська, Людмила Михайлівна — Учен. спец. письменниці. Наук. співроб. спец. доручень.
Тимченко, Євген Костянтинівич — Учен. спец. магістр. філолог. Директор Ком. істор. словн.
Фюнер, Аліса Вільгельмівна — Старш. вчен. конс. кабін мистецтв.
Фомін, Олександр Васильович — Академик по кафедрі ботаніки.
Філіпович, Павло Петрович — Учен. спец. при кафедрі історії українськ. письм. Секрет. істор. філ. Ком. енци. словника.
Шміт, Федір Іванович — Академик по кафедрі мистецтв.
Шарлемань, Микола Васильович — Учен. спец. зоолог. Кон. зоол. музею.
Шемет, Володимир Михайлович — Учен. спец. по кафедрі філол. Пост. чл. спец. Ком. словн. живої мови.

- Шмальгаузен, Іван Іванович — Учен. спец. доктор зоології. Співроб. для окрем. доручень.
- Яната, О. А. — Учен. спец. ботан. Голова бот. секції.
- Хотовицький, Михайло Олександрович — Учен. спец. коопер. Тов. голови Т-ва економістів.
- Орлов, Олександр Яковлевич — Академик по катедрі астрономії.
- Холодний, Микола Григорович — Учен. спец., доктор ботаніки.
- Тутковський, Павло Аполонівич — Академик по катедрі геології.
- Корчак-Чекурківський, Авксентій Васильович — Академик по катедрі здоров'я.
- Старков, Арсеній Вікторович — Академик по катедрі анатомії.
- Вотчал, Євген Пилипович — Академик по катедрі біології.
- Гіляров, А. В. — Учен. спец. доктор філософії.
- Косоногов, Іван Іванович — Учен. спец. доктор фізики.
- Курило, Олена Борисівна — Учен. спец. філолог.
- Лисін, Б. М. — Учен. спец. інженер технолог.
- Сімінський, К. К. — Учен. спец., інженер мех.
- Музиченко, Ол. Ф. — Учен. спец. педагог.
- Плотников, Володимир Олександрович — Академик по катедрі хемії.
- Ревуцький, Дмитро Миколаєвич — Учен. спец. етнолог.
- Дубровський, Віктор Григорович — Учен. спец. при катедрі філології.
- Демуцький, Порфирій Данилович — Учен. спец. історії.
- Цішковський, Хведір Олександрович — Учен. спец. доктор медицини.
- Кристер, Арнольд Едмундович — Учен. спец. магістр цивільного права.
- Лозів, Павло Нечипорович — Історик-орієнталіст. Управ. Наук. Канц.
- Базилевич, Борис Миколаєвич — Філол., пом. Управ. Наук. канц.
- Зелінська, Марія Миколаївна — Наук. співр. II. відділу.
- Кульчицький, Микола Антонович — Наук. співр. III. відділу.
- Козловська, Галина Захарівна — Співр. при Управі Академії.
- Осіньська, Валентина Іванівна — Співр. при Управі Академії.
- Раджіоні-Романенко, Христина Михайл — Бібліот. спец. Всенар. Бібліотеки.
- Діденко, Іван Боніфатович — Зав. Госп. Академії.
- Маляренко, Теодосій Осипович — Підст. Бібл. Всенар. Бібліотеки.
-

